

Veldgids buitendienst

Beheer en onderhoud volgens natuurwetgeving

Begin 2007 heeft waterschap Hunze & Aa's ingestemd met de gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. Dit betekent dat in het beheer en onderhoud dat we in de verschillende watersystemen in ons beheergebied uitvoeren, er aandacht is voor de hier voorkomende beschermde plant- en diersoorten. In 2008 is er daarom een eerste versie van de Veldgids Buitendienst gemaakt, in een oplage van 500 exemplaren. Hierin stonden de beschermde plant- en diersoorten die in ons beheergebied voorkomen en de wijze waarop we deze in ons beheer bescherming bieden.

Het onderhoud aan watergangen is gericht op het voldoende kunnen aan- en afvoeren van water in het stedelijk gebied, landbouw- en natuurgebieden. Omdat deze gebieden verschillende eisen stellen aan het waterbeheer, verschilt ook de wijze van onderhoud van de watergangen en kaden, in en rondom deze gebieden. Hiermee geven we invulling aan het begrip 'gedifferentieerd onderhoud'. Het voorkomen van beschermde plant- en diersoorten bepaalt hierbij mede de manier waarop we het onderhoud uitvoeren.

In de Veldgids Buitendienst is voor de teamhoofden en buitendienstmedewerkers een vertaling gemaakt van het onderhoudsbeheerplan naar concrete onderhoudsmaatregelen in het veld. Het goed communiceren van deze boodschap maar ook het leren van de ervaringen die we buiten opdoen is een voortdurend punt van aandacht. De veldgids laat geïnteresseerde ingelanden zien hoe waterschap Hunze en Aa's invulling geeft aan zorgvuldige omgang met beschermde planten en dieren.

Nadat in 2011 de gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen is geëvalueerd en geactualiseerd en omdat de voorraad veldgidsen sterk slonk, is besloten de veldgids te actualiseren. Zie hier het resultaat. Samen met onder andere onze buiten-velddagen levert deze geactualiseerde veldgids de basis voor de uitvoering van onderhoud volgens de gedragscode Flora- en faunawet binnen ons waterschap. Daarmee hopen we vanuit onze verantwoordelijkheid als waterbeheerder bij te dragen aan behoud en wellicht herstel van planten- en diersoorten, gebonden aan de watergangen en kaden in ons beheergebied.

Alfred van Hall, dijkgraaf

Colofon

Uitgave waterschap Hunze en Aa's

Auteurs Roel Strykstra (Ecologisch Bureau Altenburg en Wymenga bv)
Uko Vegter (Waterschap Hunze en Aa's)

Fotografie Stichting Natuurmedia, Saxifraga , (W. J. Hoeffnagel, M. Verhagen, P. Munsterman, E. Gibcus, J. Verkerk, J. van der Linden, M. Zekhuis, J. van der Straaten, K. Marijnissen, E. van Uchelen, K. Veling, B. Ode, E. van Poppel, J. de Jong, R. Roos, K. Sykora, D. Hoogenboom, T. Kruissink), Fotonatura (W. Meinderts, H. Willocx, D. Nill, H. Schulz, H. Leijnse, L. Soerink, R. van Crevel), Vildaphoto (R. Verlinde), A. Dijkstra, archief Waterschap Hunze en Aa's

Vormgeving en druk Studio Rob Pentinga, De Bondt Grafimedia

Altenburg & Wymenga

ECOLOGISCH ONDERZOEK

Inhoud

Voorwoord	1
Colofon	2
Werken met de veldgids	6
1. De gedragscode van de waterschappen	7
Inleiding	8
Algemene regels afgeleid uit de gedragscode	10
Regels per beheertype	10
Maaien van vegetatie op bermen, dijken en schouwpaden	10
Onderhoud van watergangen, nat profiel en oevers	11
Baggeren van bodems en werkzaamheden aan oevers	11
Snoeien en dunnen van opgaande beplanting	12
Graafwerkzaamheden	12
Onderhoud aan kunstwerken en gebouwen	12
De werkkalender	13
2. Beheerclusters en bijzondere aanpassingen	15
Inleiding beheer van beheerclusters	16
Informatiekaarten beheerclusters	16
- Beheercluster Meer	17
- Beheercluster Diep boezemwater	19
- Beheercluster Regionale aan- en afvoerleiding	21
- Clusters Kritische aanvoerleiding en Water onder invloed van riooloverstort	23
- Beheerclusters Landbouwwatergang, Ruime landbouwwatergang, Watergang in bebouwd gebied, Ruime watergang in bebouwd gebied	25
- Clusters Landbouwwatergang in natuurgebied, Ecologische verbinding met multifunctioneel peilbeheer, Ecologische verbinding met monofunctioneel peilbeheer	27
- Beheercluster Natuurwatergang	29
- Beheercluster Kades	31
- Beheercluster Eigen terreinen bij gemaal, stuw of sluis en overige terreinen	33

Inleiding beheer bijzondere aanpassingen	35
Informatiekaarten bijzondere aanpassingen	36
- Vispassage	37
- Faunapassage	38
- Fauna-uitreedplaats	39

3. Beheer beschermde en bijzondere soorten 41

Inleiding beheer beschermde en bijzondere soorten	42
Informatiekaarten beheer beschermde en bijzondere soorten	44
Insecten	45
- Informatiekaart soortgroepen insecten	49
Vissen	52
Amfibieën	62
Reptielen	72
Vogels	74
- Informatiekaarten soortgroepen vogels	79
- Akkervogels	79
- Rietvogels	81
- Roofvogels	83
- Watervogels	85
- Weidevogels	87
Zoogdieren	90
- Informatiekaarten soortgroepen zoogdieren	93
- Insectenetende zoogdieren	93
- Kleine knaagdieren	95
- Kleine roofdieren	97
- Vleermuizen	99
Planten	102

4. Probleemsoorten	125
Inleiding probleemsoorten	126
Informatiekaarten probleemsoorten	127
- Planten	128
- Dieren	134
 Bijlagen	 137
Bijlage 1. Beknopte inleiding wettelijke bescherming van soorten	138
- De Natuurbeschermingswet	138
- De Flora- en faunawet	139
Bijlage 2. Tabellen 1, 2 en 3 van de Flora- en faunawet	141
- Tabel 1: Algemene soorten	142
- Tabel 2: Betrekkelijk zeldzame soorten	144
- Tabel 3	148
- Tabel 3B. Soorten genoemd in bijlage IV Habitatrichtlijn	149
Kwaliteitsniveaus natuur: Rayon Noord	153
Kwaliteitsniveaus natuur: Rayon West	154
Kwaliteitsniveaus natuur: Rayon Oost	154

In deze veldgids staat een grote hoeveelheid informatie die aangeeft op welke manier het waterschap het beste beheer- en onderhoudswerk kan uitvoeren in lijn met de huidige Nederlandse natuurwetgeving. Deze informatie is zo veel mogelijk praktijkgericht.

In deze veldgids wordt ingegaan op:

- het wettelijk kader
- specifieke werkzaamheden
- onderhoud van waterlopen, kaden en bijzondere aanpassingen
- soorten die beschermd zijn door de wet
- soorten die schadelijk zijn

6

In hoofdstuk 1 wordt de gedragscode voor de waterschappen toegelicht. In dit hoofdstuk wordt ook aangegeven hoe er bij specifieke werkzaamheden (bijvoorbeeld maaien en baggeren) volgens de wet moet worden gewerkt.

In hoofdstuk 2 zijn de verschillende beheerclusters (typen wateren, kaden en eigen terreinen binnen het beheergebied) en hun voorkeursbeheer beschreven. In dit hoofdstuk staan ook beschrijvingen van bijzondere aanpassingen voor bijvoorbeeld vismigratie.

Hoofdstuk 3 geeft informatie per wettelijk beschermde soort of soortgroep.

Hoofdstuk 4 ten slotte geeft op dezelfde wijze praktische informatie over (potentiële) probleemsoorten (exoten).

In twee bijlagen wordt een korte inleiding gegeven over de Natuurbeschermingswet en worden alle beschermde planten en dieren in lijsten weergegeven.

Boodschap bij toepassing van de veldgids

Natuur is veranderlijk. Vaste patronen blijken soms helemaal niet zo vast als verwacht. Hiermee moet tijdens het werk zoveel mogelijk rekening worden gehouden. Beschermde planten en dieren kunnen verschijnen op plekken waar ze eerder niet waren. Wees dus bij het werken zo flexibel mogelijk en kijk goed naar veranderende situaties. Het feit dat op een bepaalde plek altijd het zelfde beheer is gevoerd wil nog niet zeggen dat dit altijd de goede manier zal blijven. Als ergens beschermde soorten worden aangetroffen die er eerder niet waren, is het verstandig om met de teamhoofden of ecologen binnen het waterschap contact op te nemen en na te gaan welke aanpassingen in beheer en onderhoud nodig zijn.

Inleiding

Beschermde soorten

Kort gezegd is het doel van de Flora- en faunawet de instandhouding van soorten. Er zijn duizenden planten- en diersoorten in ons land. Een groot aantal is heel algemeen, maar er zijn ook vele minder algemene of zeldzame soorten. Soms staan ze op het randje van uitsterven. Voor de instandhouding van een soort is lang niet altijd veel nodig. De soorten die echt actief beschermd moeten worden, zijn voor een groot deel opgenomen in tabellen die bij de Flora- en faunawet horen (zie bijlage 2). In tabel 1 staan soorten die nog redelijk algemeen zijn. Tabel 2 geeft de meer zeldzame en kwetsbare soorten. In tabel 3 staan de zeldzame en bedreigde soorten, waaronder alle vogelsoorten. Deze drie categorieën vragen volgens de wet verschillende aandacht. Naarmate ze meer bescherming nodig hebben, moet het werken aan strengere eisen voldoen.

Wat is er nodig om je aan de wet te houden?

Allereerst kent de wet de zorgplicht, die in principe voor alle soorten geldt. De zorgplicht legt veel verantwoordelijkheid bij de uitvoerende, die verplicht is om te beoordelen of de dingen die hij doet beschermde soorten niet schaden. Bij soorten uit tabel 1 geldt alleen de zorgplicht en ben je in principe vrij om te handelen, als je maar zo veel rekening met deze soorten houdt dat het voortbestaan ervan niet in gevaar komt. De soorten van tabel 2 en 3 mag je nooit schaden. Hiervoor zijn verbodsbepalingen opgenomen in de wet. Als het onvermijdelijk is dat deze verbodsbepalingen worden overtreden, dan moet er een ontheffing worden aangevraagd. Deze ontheffingsaanvraag wordt dan door het ministerie van ELI bekeken en al of niet toegekend.

Gedragscodes voor de waterschappen

Het werk van het waterschap is noodzakelijk voor veiligheid en waterbeheer. Het beheer en onderhoud in het veld is vaak echter onvermijdelijk van invloed op beschermde planten en dieren van tabel 1, 2 of 3 van de Flora- en faunawet. Veel beschermde planten en dieren hebben misschien als individu last van werken door het waterschap, maar ze kunnen als soort prima blijven voortbestaan. Soms zijn soorten zelfs afhankelijk van beheer (graslandplanten zijn bijvoorbeeld afhankelijk van maaibeheer). Als de manier van werken in het beheer niet verandert, is er volgens de wet sprake van "bestendig beheer". Een goed uitgevoerd bestendig beheer doet de soort geen schade.

Om te voorkomen dat onnodig ontheffing moet worden aangevraagd is het principe van de gedragscode bedacht. In feite is dit het vastleggen van een goed uitgedacht bestendig beheer. Een gedragscode is een set werkregels, goedgekeurd door het ministerie van ELI. Als deze regels gevolgd worden leidt dit er toe dat de instandhouding van beschermde soorten, het uiteindelijke doel van de Flora- en faunawet, niet in gevaar komt. Er is voor de waterschappen een goedgekeurde gedragscode voor veel vormen van beheer. Deze wordt in dit hoofdstuk beknopt beschreven voor wat betreft de meest voorkomende werkzaamheden van het waterschap.

In tabel 1 op deze bladzijde is te zien dat voor soorten uit tabel 2 van de Flora- en faunawet (bijlage 2) door het werken met de gedragscode vrijstelling wordt gekregen. Bij de zwaar beschermde soorten van tabel 3 is dat ook het geval maar alleen als er sprake is van bestendig beheer. Er mag geen ruimtelijke ontwikkeling plaatsvinden, dus geen nieuwe aanleg, dempen, bouw, verbouw, afbraak e.d. Als er wel ruimtelijke ontwikkeling plaatsvindt, dan moet onderzoek worden gedaan naar de mogelijke schade en moet ontheffing worden aangevraagd.

Tabel 1

	Soorten tabel 1	Soorten tabel 2	Soorten tabel 3
Bestendig beheer en onderhoud	Vrijstelling van ontheffingsplicht, algemene zorgplicht van toepassing	Vrijstelling van ontheffingsplicht bij toepassing Gedragscode, anders ontheffing verplicht	Vrijstelling van ontheffingsplicht bij toepassing Gedragscode, anders ontheffing verplicht
Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	Vrijstelling van ontheffingsplicht, algemene zorgplicht van toepassing	Vrijstelling van ontheffingsplicht bij toepassing Gedragscode, anders ontheffing verplicht	Ontheffing altijd verplicht, habitattoets noodzakelijk om deze te verkrijgen

Algemene regels afgeleid uit de gedragscode

Waarschuwing vooraf:

de gedragscode is uitgebreider dan wat hieronder beschreven staat. Als er werk moet worden gedaan dat niet in deze gids vermeld staat, raadpleeg dan een deskundige. Als niet volgens de gedragscode kan worden gewerkt, moet voor soorten van tabel 2 en 3 altijd onderzoek worden gedaan naar de schade die ontstaat en ontheffing worden aangevraagd.

10

Algemeen

Volgens de wet mag geen schade worden aangericht aan individuen van beschermde soorten. Ook hun verblijfplaatsen of voortplantingsplaatsen mogen niet worden beschadigd. Bij het laatste moet worden gedacht aan broedplaatsen van ringslangen, broedkolonies van vogels, paaiplaatsen van vissen en amfibieën, vleermuiskolonies in gebouwen e.d. Bij planten mag geen schade worden aangericht aan groeiplaatsen door vernietiging van individuen of verandering in leefomstandigheden. Ook mag de voortplanting niet gehinderd worden. Rekening houden met alle aspecten is soms moeilijk in overeenstemming te brengen met noodzakelijk werk. Daarom zijn er in de gedragscode richtlijnen gemaakt voor alle mogelijke vormen van onderhoud.

Regels per beheertype

Maaien van vegetatie op bermen, dijken en schouwpaden

Maaien in principe na 15 juli en voor 15 maart. Deze periode valt buiten de periode van voortplanting van de meeste planten- en diersoorten. Als buiten deze periode gemaaid wordt, dan extra aandacht geven aan beschermde planten- en diersoorten. In het hoogseizoen van de voortplanting van diersoorten van 15 april tot 1 juni alleen in uiterste noodzaak maaien.

Schadebeperking en aanvullende maatregelen

- Delen van de vegetatie niet maaien (vluchtplaats voor dieren)
- Beschermde plantensoorten niet afmaaien voordat de zaadval heeft plaatsgevonden

Onderhoud van watergangen, nat profiel en oevers

Uitvoeren in principe tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingsperiode en de overwinteringsperiode van vissen en amfibieën. Tussen 1 juni en 15 juli alleen met extra maatregelen voor zwaarder beschermde soorten. Op andere tijdstippen alleen in uiterste noodzaak.

Schadebeperking en aanvullende maatregelen

- Maaisel enkele dagen laten liggen
- Eventueel controleren op beschermde dieren
- Gefaseerd onderhoud, of delen van het natte profiel sparen
- Zodanig schonen dat dieren en zaden in het water terugstromen, bijvoorbeeld door met een open bak te werken.

Baggeren van bodems en werkzaamheden aan oevers

Werkzaamheden in principe in september en oktober laten plaatsvinden. Dit is de periode tussen de voortplanting en de winterrust van amfibieën en vissen. Vanaf half juni de werkzaamheden alleen gefaseerd laten plaatsvinden, zodat dieren kunnen vluchten. Overigens dit laatste alleen in uiterste noodzaak. Baggeren van doodlopende watergangen van het dode eind naar de open watergang werken. Vis die op het droge ligt zoveel mogelijk terugzetten. Baggerspecie nakijken op vis en zoetwatermosselen. Bagger voor verwijdering enkele dagen laten liggen. Niet baggeren bij temperaturen hoger dan 20°C.

Schadebeperking en aanvullende maatregelen

- Delen van de vegetatie sparen
- Wegvangen van dieren en weer uitzetten
- Bagger controleren op zwaarder beschermde diersoorten, als deze worden verwacht

Snoeien en dunnen van opgaande beplanting

Oude bomen sparen, mogelijke holen en schuilplaatsen van dieren sparen. Tijdens het vogelbroedseizoen geen onderhoud uitvoeren, tenzij zeker is dat geen broedende vogels worden verstoord. Werkzaamheden faseren, zo mogelijk over enkele jaren.

Schadebeperking en aanvullende maatregelen

- Delen van de opgaande beplanting sparen
- Zo weinig mogelijk werkpaden aanleggen, rekening houden met valrichting
- Snoeihout en snippers opslaan waar dat geen kwaad kan.

Graafwerkzaamheden

Verwijdering van vegetatie alleen buiten het vogelbroedseizoen van 15 maart tot 15 juli. Op plekken waar overwinterende beschermde diersoorten worden verwacht geen vegetatie verwijderen van 1 november tot 1 april.

Verplaatsen van beschermde planten na 15 juni of na zaadzetting.

Schadebeperking en aanvullende maatregelen

- Van tevoren maatregelen nemen om te voorkomen dat groeiplaatsen of verblijfplaatsen van beschermde soorten worden aangetast
- Zorgen voor nieuwe groeiplaatsen of verblijfplaatsen.

Onderhoud aan kunstwerken en gebouwen

Groeiplaatsen van muurvegetatie zoveel mogelijk sparen. Vooraf laten controleren op mogelijke verblijfplaatsen van vogels, amfibieën, reptielen en zwaarder beschermde zoogdieren. Als er vleermuizen aanwezig zijn, moet ontheffing worden aangevraagd.

Schadebeperking en aanvullende maatregelen

- Bij het verloren gaan van groeiplaatsen van planten voor nieuwe groeiplaatsen zorgen en herbevolken door uitsteken en herplanten
- Bij het verloren gaan van verblijfplaatsen van dieren zorgen voor nieuwe.

De werkkalender

De werkkalender geeft de aanbevolen tijdsperiode voor bepaalde werkzaamheden aan, zoals die in de gedragscode voor de waterschappen staat. Er zijn te vermijden perioden aangegeven en perioden die de voorkeur genieten. Zo veel als mogelijk wordt conform de voorkeursperiodes gewerkt. Bij inachtneming van de voorkeursperiode is de kans op schade aan planten en dieren zo klein mogelijk. Wel is het belangrijk ook tijdens voorkeursperiodes rekening te houden met beschermde planten en dieren.

Speciale aandachtspunten:

- In het broedseizoen, dat voor de meeste vogels grofweg loopt van 15 maart tot 15 juli, worden bij alle werkzaamheden nesten zo veel mogelijk opgespoord en gespaard. Ook buiten deze periode wordt rekening gehouden met broedende vogels. Van sommige vogels loopt het broedseizoen veel langer door dan de genoemde periode (zwaluwen kunnen tot in september broeden).
- Op sommige plaatsen overwinteren beschermde diersoorten. Op deze plekken moeten werkzaamheden in het late najaar en de winter worden voorkomen.
- Bij werken aan gebouwen mogen geen verblijfplaatsen of nestplaatsen van beschermde soorten worden verstoord. Dit kunnen zijn: reptielen, amfibieën, zoogdieren (waaronder vleermuizen) en vogels, maar ook muurplanten.
- Nachtelijke werkzaamheden zijn minder gewenst, veel dieren zijn juist 's nachts actief en kunnen dan worden gestoord. Vleermuizen kunnen veel last hebben van permanente verlichting.

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Onderhoud												
Maaien bermen dijken en schouwpadden												
Schonen van het natte profiel												
Baggeren van bodems en herprofilering												
Herstelwerkzaamheden												
Begrazen												
Snoeien en dunnen van opgaande beplanting												
Onderhoud aan waterkeringen												
Onderhoud verhardingen												
Ruimtelijke ingrepen												
Verwijderen bovengrond/graven												
Sloop van kunstwerken en gebouwen												
Bouwactiviteiten												
Afdammen, dempen, vergraven van watergangen												

Legenda

Alleen in uiterste noodzaak en met schadebeperkende maatregelen

Vermijden, alleen met schadebeperkende maatregelen

Voorkeursperiode

Inleiding beheer van beheerclusters

In het onderhoudsbeheerplan (OBP) van het waterschap zijn alle watergangen ingedeeld in categorieën met soms verschillende functies, de beheerclusters. Doel is het onderhoud van deze beheerclusters te richten op een goede aan- en afvoer van water, zonder dat dit botst met de Flora- en faunawet of de huidige Natuurbeschermingswet. Het waterschap werkt, om zo goed mogelijk rekening te houden met deze wet, volgens de door de minister goedgekeurde gedragscode (zie hoofdstuk 2). De vertaling naar de beheerpraktijk is niet altijd even gemakkelijk. In het nu volgende hoofdstuk wordt per beheercluster of groep beheerclusters globaal uitgewerkt hoe deze te beheren. Schouwsloten worden hierbij buiten beschouwing gelaten, omdat het waterschap het onderhoud hier zelf niet uitvoert. Overigens moet ook het onderhoud van schouwsloten conform de Flora- en faunawet worden uitgevoerd, perceeleigenaren zijn hier zelf voor verantwoordelijk. Dit houdt in dat ook hier een voorkeursbeheer dient plaats te vinden.

De volgende groepen van beheerclusters zullen worden behandeld.

- *Groep 1* Meer
- *Groep 2* Diep boezemwater
- *Groep 3* Regionale aan/afvoerleiding
- *Groep 4* Kritische aan/afvoerleiding, Water onder invloed van riooloverstort
- *Groep 5* Landbouwwatergang, Ruime landbouwwatergang, Watergang in bebouwd gebied, Ruime watergang in bebouwd gebied
- *Groep 6* Ecologische verbindingszone met multifunctioneel beheer (watervoering), Ecologische verbindingszone met monofunctioneel beheer (functie natuur), Landbouwwatergang in natuurgebied, Ruime landbouwwatergang in natuurgebied
- *Groep 7* Natuurwatergang
- *Groep 8* Kades
- *Groep 9* Eigen terrein bij gemaal/stuw/sluis, Overig terrein

Beheercluster Meer

Functie

Een meer heeft als hoofdfunctie waterconservering. Er is bij meren een hoge prioriteit gegeven aan de functie natuur, voornamelijk aan de betekenis voor vissen en watervogels.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: nvt
- Water vasthouden: water niet onnodig snel afvoeren
- Natuur: biotopen behouden, ontwikkeling van natuur stimuleren

Eisen

- Enige peilafwijking is toegestaan
- Natuurwaarden moeten optimaal worden beheerd

Werkzaamheden

- Maaien van het nat profiel
- Maaien van het droog profiel
- Baggeren

Flora en fauna

In meren zullen, afhankelijk van de waterkwaliteit en de gesteldheid van de oever, beschermde planten en diersoorten voorkomen. Voorbeelden zijn verschillende vissoorten (trek- en standvis), water- en oeverinsecten, kleine en grotere zoogdieren en vooral ook watervogels. Ook kunnen in de oeverzones, rietzomen, in het water of op kades vogels broeden.

Voorkeursbeheer

Over het algemeen zal het onderhoud beperkt zijn tot maaien van oeverzones of kades, aangezien in de meeste gevallen de natuur zijn gang moet kunnen gaan in en rondom een meer. Baggeren kan voorkomen als maatregel voor scheepvaart of toerisme, maar zal dan waarschijnlijk niet door het waterschap worden uitgevoerd. Onderhoud droog profiel, oeverlanden en kades waar mogelijk uitvoeren na 15 juli om broedvogels te sparen (zie ook beheercluster kades). Waar mogelijk alle onderhoud gefaseerd uitvoeren om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten. Bij kades in natuurgebieden overleggen met de beheerder van het natuurgebied.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schade beperkende maatregelen worden uitgevoerd. Over het algemeen zal langs en in meren zwaarder moeten worden getoetst of maatregelen niet in strijd zijn met natuurbelangen, zeker als ze deel uitmaken van een Natura2000 gebied zoals het geval is met het Zuidlaardermeer. Als er langs of in een aan meren gerelateerd onderhoudsgebied zwaarder beschermde soorten voorkomen, dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid.

Wat te doen als een dergelijke soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen
(nest niet verstoren, plant niet afmaaien, markeren, werkzaamheden stoppen)

Beheercluster Diep boezemwater

Functie

Diep boezemwater heeft als hoofdfunctie watertransport over lange afstand en water vasthouden.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: enig peilafwijking is toegestaan
- Water vasthouden: niet realiseerbaar
- Natuur: biotopen worden niet onherstelbaar aangetast

Eisen

- De opstuwing mag tot 10 cm per km oplopen
- Er gelden de volgende eisen:
- In de zomer mag het nat profiel niet meer dan 75% zijn dichtgegroeid
- Het watertransport mag nergens over de volle breedte belemmerd worden

Werzaamheden

- Maaien van het nat profiel
- Maaien van het droog profiel
- Baggeren

Flora en fauna

In diep boezemwater kunnen, afhankelijk van de waterkwaliteit en de gesteldheid van de oever, beschermde planten en diersoorten voorkomen. Voorbeelden zijn verschillende vissoorten (trek- en standvis), kleine zoogdieren, oeverinsecten en watervogels. In de oever, in het water of op de taluds of kades kunnen vogels broeden.

Voorkeursbeheer

Baggeren en maaien van het nat profiel zo mogelijk uitvoeren tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingstijd en de winterrust van watervogels, vissen en amfibieën. Als het niet strikt noodzakelijk is bij hoge watertemperaturen geen onderhoud aan het nat profiel uitvoeren. Bij watertemperaturen die hoger zijn dan 20°C kan bij baggeren of maaien van het nat profiel snel een zuurstoftekort in het water optreden. Onderhoud droog profiel en kades waar mogelijk uitvoeren na 15 juli om broedvogels te sparen (zie ook beheercluster kades). Waar mogelijk alle onderhoud gefaseerd uitvoeren om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schade beperkende maatregelen worden uitgevoerd. Diepe boezemwateren kunnen deel uitmaken van de ecologische hoofdstructuur. Als er langs of in diepe boezemwateren zwaarder beschermde soorten worden aangetroffen, dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid.

Wat te doen als een dergelijke soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan opzichter
- Ad hoc maatregel nemen
(nest niet verstoren, plant niet afmaaïen, markeren, werkzaamheden ter plaatse stoppen)

Beheercluster Regionale aan- en afvoerleiding

Functie

Een regionale aan- en afvoerleiding heeft als hoofdfunctie lange afstand watertransport.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: enige peilafwijking is toegestaan
- Water vasthouden: beperkt
- Natuur: biotopen worden niet onherstelbaar aangetast

Eisen

- De opstuwing mag tot 10 cm per km oplopen Er gelden de volgende eisen:
- In de zomer mag het nat profiel niet meer dan 75% zijn dichtgegroeid
- Het watertransport mag nergens over de volle breedte belemmerd worden

Werkzaamheden

- Maaien van het nat profiel
- Maaien van het droog profiel
- Baggeren

Flora en fauna

In regionale aan/afvoerleidingen kunnen, afhankelijk van de waterkwaliteit en de gesteldheid van de oever, beschermde planten en diersoorten voorkomen. Voorbeelden zijn verschillende vissoorten (trek- en standvis), oeverinsecten, zoogdieren en watervogels. Ook kunnen in de oever, in het water of op de taluds of kades vogels broeden.

Voorkeursbeheer

Baggeren en maaien van het nat profiel zo mogelijk uitvoeren tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingstijd en de winterrust van watervogels, vissen en amfibieën. Als het niet strikt noodzakelijk is bij hoge watertemperaturen geen onderhoud aan het natte profiel uitvoeren. Bij watertemperaturen die hoger zijn dan 20°C kan bij baggeren of maaien van het nat profiel snel een zuurstoftekort in het water optreden. Onderhoud droog profiel en kades waar mogelijk uitvoeren na 15 juli om broedvogels te sparen (zie ook beheercluster kades). Waar mogelijk alle onderhoud gefaseerd uitvoeren om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schade beperkende maatregelen worden uitgevoerd..

Als er langs of in regionale aan- en afvoerleidingen zwaarder beschermde soorten worden aangetroffen, dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid.

Wat te doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen
(nest niet verstoren, plant niet afmaaïen, markeren, werkzaamheden ter plaatse stoppen)

Clusters Kritische aanvoerleiding en Water onder invloed van riooloverstort

Functie

Kritische aanvoerleidingen en water onder invloed van een riooloverstort hebben als hoofdfunctie watertransport.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: hoogste prioriteit
- Water vasthouden: niet realiseerbaar
- Natuur: minimale eis: beschermde soorten worden behouden

Eisen

- Opstuwing tot minder dan 5 cm per km toegestaan
- Peilafwijkingen niet toegestaan
- Er gelden daarvoor de volgende eisen:
- In de zomer mag het nat profiel niet meer dan 50% zijn dichtgegroeid
- Het watertransport mag nergens over de volle breedte belemmerd worden

Werkzaamheden

- Maaien van het nat profiel
- Maaien van het droog profiel
- Baggeren

Flora en fauna

In kritische aan en afvoerleidingen en wateren onder invloed van een riooloverstort kunnen planten en diersoorten voorkomen die in meer of mindere mate wettelijk beschermd zijn, hoewel de kans daarop kleiner is dan elders. Voorbeelden zijn onder meer allerlei vissoorten die op doortrek zijn en daarnaast mogelijk ook libellen. Ook kunnen in de oever of op de taluds vogels broeden.

Voorkeursbeheer

Baggeren en maaien van het nat profiel zo mogelijk uitvoeren tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingstijd en de winterrust van vissen en amfibieën. Zo mogelijk geen onderhoud aan het natte profiel uitvoeren bij watertemperaturen die hoger zijn dan 20°C. Onderhoud droog profiel en oeverzone waar mogelijk uitvoeren na 15 juli om broedvogels te sparen. Waar mogelijk onderhoud aan het droog profiel gefaseerd uitvoeren om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schade beperkende maatregelen worden uitgevoerd.

Als er langs of in kritische aanvoerleidingen en water onder invloed van een riooloverstort zwaarder beschermde soorten worden aangetroffen, dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid.

Wat te doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen (nest niet verstoren, plant niet afmaaïen, markeren, werkzaamheden ter plaatse stoppen)

Beheerclusters Landbouwwatergang, Ruime landbouwwatergang, Watergang in bebouwd gebied, Ruime watergang in bebouwd gebied

Functie

De landbouwwatergang en de ruime landbouwwatergang hebben evenals watergangen in bebouwd gebied als hoofdfunctie wateraan- en afvoer. In bebouwd gebied zal dit voornamelijk afvoer zijn.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: afhankelijk van de gebiedseisen
- Water vasthouden: water wordt niet onnodig afgevoerd
- Natuur: biotopen worden niet onherstelbaar aangetast

Eisen

- De opstuwing mag tot 10 cm per km oplopen
- Enige peilafwijking is toegestaan Er gelden daarvoor de volgende eisen:
- In de zomer mag het nat profiel niet meer dan 75% zijn dichtgegroeid
- Het watertransport mag nergens over de volle breedte belemmerd worden
- In een ruime landbouwwatergang is 'overruimte' wat betreft de watervoering. Dit betekent dat er in principe meer ruimte voor natuurwaarden is.

Werkzaamheden

- Maaien van het nat profiel.
- Maaien van het droog profiel.
- Baggeren

Flora en fauna

In ruime landbouwwatgangen is de kans relatief groot dat er beschermde planten- en diersoorten voorkomen. Voorbeelden zijn onder meer de kleine modderkruiper, verschillende amfibieën (kikkers, salamanders), de zwanebloem e.d. Ook kunnen in de oever of op de taluds vogels broeden.

Voorkeursbeheer

Baggeren en maaïen van het nat profiel zo mogelijk uitvoeren tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingstijd en de winterrust van vissen en amfibieën. Als het niet strikt noodzakelijk is bij hoge watertemperaturen geen onderhoud aan het natte profiel uitvoeren. Bij watertemperaturen die hoger zijn dan 20°C kan bij baggeren of maaïen van het natte profiel snel een zuurstoftekort in het water optreden. Onderhoud droog profiel waar mogelijk uitvoeren na 15 juli om broedvogels te sparen. Waar mogelijk alle onderhoud gefaseerd uitvoeren om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten. Volg de huisregels natuur zoals die zijn afgeleid uit de gedragscode waterschappen (zie pagina “algemene huisregels”). Aanbevolen wordt om het onderhoud daar te faseren over jaren, bijvoorbeeld het maaïen van de oevervegetatie niet jaarlijks te doen maar om het jaar en dit ook ruimtelijk te faseren.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schade beperkende maatregelen worden uitgevoerd..

Als er langs of in dit type watgangen beschermde soorten worden aangetroffen dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid.

Wat te doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen
(nest niet verstoren, plant niet afmaaïen, markeren, werkzaamheden ter plaatse stoppen)

Clusters Landbouwwatergang in natuurgebied, Ecologische verbinding met multifunctioneel peilbeheer, Ecologische verbinding met monofunctioneel peilbeheer

27

Functie

De landbouwwatergang in natuurgebied heeft als hoofdfunctie watertransport op lokaal niveau ten behoeve van de landbouw, maar is gelegen in of langs een natuurgebied. De ecologische verbindingen hebben een regionaal belang, zowel voor het watertransport als voor de functie als verbinding voor organismen van het ene gebied naar het andere. Het beheer is gericht op de watervoerende functie, tegelijk met het streven naar een hogere natuurwaarde

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: afhankelijk van de gebiedseisen.
- Water vasthouden: water wordt niet onnodig afgevoerd.
- Natuur: biotopen worden behouden of ontwikkeld.

Eisen

- De opstuwing mag tot 10 cm per km oplopen.
- Enige peilafwijking is toegestaan.

Er gelden daarvoor de volgende eisen:

- In de zomer mag het nat profiel niet meer dan 75% zijn dichtgegroeid.
- Het watertransport mag nergens over de volle breedte belemmerd worden.

Werkzaamheden

- Maaien van het nat profiel.
- Maaien van het droog profiel.
- Baggeren.

Flora en fauna

Landbouwwatgangen in natuurgebied zijn eigenlijk een vreemde eend in de bijt. In natuurgebieden wordt natuurlijk liefst geen gebiedsvreemd water toegelaten. Doorstroming is dus van belang voor de natuur zowel als voor de landbouw. Ondanks de vaak matige waterkwaliteit zullen in en langs landbouwwatgangen in natuurgebieden vaak beschermde of zeldzame planten en dieren voorkomen omdat ze tevens in het naastgelegen natuurgebied voorkomen. Voorbeelden zijn de zwartblauwe rapunzel, amfibieën (kikkers, salamanders), libellen e.d. Ook kunnen in de oever of op taluds vogels broeden.

Voorkeursbeheer

Het voorkeursbeheer in landbouwwatgangen door natuur en ecologische verbindingzones is strikter dan elders. Baggeren en maaien van het nat profiel alleen als het strikt noodzakelijk is voor handhaving van het watertransport. Altijd uitvoeren tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingstijd en de winterrust van vissen en amfibieën. Bij watertemperaturen van 20°C of hoger nooit onderhoud aan het nat profiel uitvoeren. Onderhoud droog profiel altijd na 15 juli om broedvogels te sparen en optimaal afstemmen op de omringende vegetatie. Onderhoud altijd optimaal faseren om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten. Ecologische verbindingzones moeten zodanig worden beheerd dat planten en dieren hiervan gebruik kunnen maken om zich door het landschap te verplaatsen. Baggerspecie en maaisel altijd opruimen. Streven naar verschraling van oever en talud.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schadebeperkende maatregelen worden uitgevoerd. Als er langs of in deze watgangen zwaarder beschermde soorten worden aangetroffen dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid.

Wat te doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen
(nest niet verstoren, plant niet afmaaien, markeren, werkzaamheden ter plaatse stoppen)

Beheercluster Natuurwatergang

Functie

De natuurwatergang heeft als hoofdfunctie natuur. Het beheer is er op gericht de natuurwaarden in de watergang en de omgeving zo goed mogelijk te bewaren en te versterken.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Watertransport: gericht op de noodzaak voor het behoud van natuurwaarden.
- Water vasthouden: water wordt bij voorkeur langzaam afgevoerd.
- Natuur: biotopen worden behouden of ontwikkeld.

Eisen

- De opstuwing mag tot 15 cm of meer per km oplopen.
- Grote peilafwijkingen zijn toegestaan.
- Er gelden daarvoor de volgende eisen:
- In de zomer mag het nat profiel tot 90% zijn dichtgegroeid.
- Het watertransport mag nergens over de volle breedte belemmerd worden.

Werkzaamheden

- Maaien van het nat profiel.
- Maaien van het droog profiel.
- Baggeren.

Flora en fauna

Natuurwatergangen zijn ervoor om het waterpeil binnen natuurgebieden te reguleren. In deze watergangen is het beheer gericht op het vasthouden van gebiedseigen water en de regulering van het waterpeil ten behoeve van de omringende natuur of het beheer daarvan. In en langs natuurwatergangen zullen zeer vaak beschermde of zeldzame planten- en diersoorten voorkomen. Voorbeelden zijn vele plantensoorten, zoals orchideeën, goudveil, vele zeggensoorten, amfibieën (kikkers, salamanders), zoogdieren, libellen e.d. Ook kunnen in de oever of op taluds vogels broeden. Het is absoluut noodzakelijk dat er in overleg met terreinbeheerders veel aandacht gegeven wordt aan het beheer.

Voorkeursbeheer

Het voorkeursbeheer in landbouwwatergangen door natuur is het beheer dat wordt afgesproken met de beheerder van het natuurterrein. Baggeren en maaien van het nat profiel gebeuren in principe niet, tenzij het noodzakelijk is voor handhaving van het watertransport in het belang van het natuurgebied. Altijd uitvoeren tussen 15 juli en 1 november, tussen de voortplantingstijd en de winterrust van vissen en amfibieën. Bij watertemperaturen van 20°C of hoger nooit onderhoud aan het nat profiel uitvoeren. Onderhoud droog profiel altijd na 15 juli om broedvogels te sparen en optimaal afstemmen op de omringende vegetatie en overige diersoorten (libellen). Onderhoud altijd optimaal faseren in samenspraak met natuurterreinbeheerder, om dieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten. Baggerspecie en maaisel altijd na enkele dagen opruimen. Streven naar verschraling van oever en talud.

Uitzonderingen

Als het niet anders kan, mag alleen worden afgeweken van het voorkeursbeheer, als daarbij goed is gekeken naar effecten, die mogelijk op kunnen treden. Overleg met een terreinbeheerder of ecoloog is noodzakelijk. Afvoeren van maaisel eventueel in overleg met de terreinbeheerder. Als er langs of in natuurwatergangen zwaar beschermde soorten worden aangetroffen, dan moet het onderhoud optimaal voor deze soort worden uitgevoerd.

Wat moet je doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen (nest niet verstoren, plant niet afmaaien, markeren)

Beheercluster Kades

31

Functie

- Kades hebben als hoofdfunctie waterkering.
- Doelen bij het onderhoud zijn:
- Waterkering: waarborgen veiligheid.
- Natuur: biotopen worden niet onherstelbaar aangetast.

Eisen

- Bij het beheer wordt uitgegaan van de volgende eisen, geformuleerd in het OBP:
- Bij waterkerende kades is het beheer gericht op het behouden van een dichte grasmat en een stabiel grondlichaam, liefst met een beschermende oevervegetatie.
- Bij overige kades worden tevens landschapswaarden nagestreefd.

Werkzaamheden

De volgende werkzaamheden kunnen op kades nodig zijn:

- Maaien van het droog profiel.
- Boomopslag verwijderen.
- Maaien van het nat profiel.
- Baggeren.

Flora en fauna

Kades zullen voornamelijk bestaan uit grasland, met aan de voet oevervegetatie. Op kades en in oevervegetatie kunnen veel planten- en diersoorten voorkomen die in meer of mindere mate wettelijk beschermd zijn. Voorbeelden zijn ondermeer soorten als orchideeën, een aantal dagvlinders, kleine zoogdieren, en broedvogels, zoals weidevogels en oeverbroedende watervogels. In de oevervegetatie kunnen beschermde vissoorten zitten. Overigens werkt het waterschap aan een apart onderhoudsbeheerplan voor kaden dat onder meer de Gedragscode Flora- en faunawet als uitgangspunt heeft.

Voorkeursbeheer

Maaien van droog profiel zo mogelijk uitvoeren buiten de broedtijd van vogels (15 april - 15 juli). Waar mogelijk dit onderhoud gefaseerd uitvoeren om bijvoorbeeld kleine zoogdieren de mogelijkheid te geven te migreren en plantensoorten om zich voort te kunnen planten. Maaien van de oevervegetatie eveneens buiten de broedtijd uitvoeren. Maaisel en baggerspecie zo veel mogelijk afvoeren om schade aan de vegetatie te voorkomen.

Uitzonderingen

Wanneer er wordt afgeweken van het voorkeursbeheer moet aandacht wordt geschonken aan het voorkomen van beschermde planten en diersoorten. Het onderhoud moet dan met de nodige schadebeperkende maatregelen worden uitgevoerd. Als er langs of op kades zwaarder beschermde soorten worden aangetroffen, dan moet het onderhoud worden aangepast of uitgebreid volgens deze richtlijn.

Wat te doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd
- Ad hoc maatregel nemen (nest niet verstoren, plant niet afmaaien, markeren)

Beheercluster Eigen terreinen bij gemaal, stuw of sluis en overige terreinen

33

Functie

De functie van eigen terreinen bij een gemaal, stuw of sluis en overige terreinen, bijvoorbeeld bij werkplaatsen, kan uiteenlopen. De functie kan onder meer zijn: opslag van materieel of materiaal, aan of afvoerweg. De terreinen zijn daardoor zeer divers. Er kunnen gebouwen, grasmatten, beschoeiingen en andere constructies aanwezig zijn die van belang kunnen zijn voor natuurwaarden.

Doelen bij het onderhoud zijn:

- Natuur: onderhoud houdt rekening met beschermde soorten.

Eisen

- De functionaliteit van het kunstwerk of het terrein wordt gegarandeerd.

Werkzaamheden

- Onderhoud van watergangen.
- Snoeien en dunnen van opslag en bomen.
- Onderhoud aan bermen/wegen.
- Onderhoud aan beplanting.
- Onderhoud aan gebouwen, bouwactiviteiten.
- Onderhoud aan kunstwerken, bouwactiviteiten.

Flora en fauna

In het algemeen geldt dat bij het onderhoud van de diverse terreinen in deze clusters natuurwaarden niet vooropstaan en dat het ook niet een prioriteit heeft deze actief te gaan ontwikkelen. Grasvelden, aanplant van struiken en bomen of oevers op deze terreinen kunnen echter wel degelijk van belang zijn, en ook de gebouwen of beschoeiingen kunnen specifieke planten- of diersoorten huisvesten die in meer of mindere mate beschermd zijn. Dit kan variëren van water- en oeverplanten of waterdieren tot vogels die in en om gebouwen broeden. In gebouwen kunnen ook vleermuizen hun verblijfplaats hebben. Op kademuren kunnen beschermde muurplanten voorkomen.

Voorkeursbeheer

Voor het onderhoud van watergangen en oevers op deze terreinen wordt hier verwezen naar het voorkeursbeheer van de cluster landbouwwatergangen. Voor het beheer van graslanden gelden de richtlijnen voor kades. Bij onderhoud aan gebouwen, beschoeiingen en kademuren moeten beschermde en bijzondere muurplanten worden ontzien. Dit kan betekenen dat er niet met bestrijdingsmiddelen mag worden gewerkt. Broedende vogels (zwaluwen, mussen e.d.) mogen bij de werkzaamheden nooit zonder ontheffing worden verstoord. Voordat het werk aan gebouwen begint, moet altijd gezocht worden naar mogelijke verblijfplaatsen van vogels, vleermuizen, reptielen en amfibieën. Bij het uitvoeren van werkzaamheden aan gebouwen en kunstwerken altijd rekening houden met uitstralende effecten. Vleermuizen hebben bijvoorbeeld veel last van licht van bouwlampen. Voorkom dat water verontreinigd raakt door bouw materiaal e.d. Oevers en bermen kunnen beschadigd raken door bouwverkeer.

Uitzonderingen

Als er op de terreinen zwaar beschermde soorten worden aangetroffen dan moet het onderhoud optimaal voor deze soort worden uitgevoerd.

Wat moet je doen als zo'n soort wordt aangetroffen?

- Aangeven op de kaart, melden aan teamhoofd.
- Meteen maatregelen nemen
(nest niet verstoren, plant niet afmaaien, markeren, eventueel werk stop zetten).

Inleiding beheer bijzondere aanpassingen

Veel dieren zijn tijdens hun leven niet aan een plek gebonden. Het is vooral voor grotere diersoorten zelfs erg belangrijk dat ze door het landschap kunnen bewegen. De redenen daarvoor kunnen zijn:

- Het vinden van voedsel in een groot gebied.
- Het zoeken naar voortplantingspartners .
- Het zoeken naar nieuwe leefgebieden door jonge dieren.
- Het vinden van voortplantingsplekken.
- Het zoeken van plekken om te kunnen overwinteren.

Door mensen worden deze bewegingen in het landschap vaak gehinderd door de aanleg van constructies die voor dieren onneembaar zijn, zoals hekken, wegen, vaarten, spoorlijnen, maar ook sluizen, stuwen, dammen. Dit soort belemmeringen zorgt voor 'versnippering'. Vaak zonder dat we het door hebben worden zo veel diersoorten in hun voortbestaan bedreigd. Zowel voor landdieren als voor waterdieren is het dus van belang dat ze de gelegenheid krijgen dergelijke belemmeringen te passeren.

Het waterschap zet verschillende van deze hulpmiddelen in om barrièrewerking tegen te gaan. Hiervan zijn de voorzieningen voor vis wel het belangrijkste. Ook faunapassages voor landdieren en fauna-uitstapplaatsen zijn van belang.

Informatiekaarten

bijzondere aanpassingen >>

Vispassage

Functie

Een vispassage is een voorziening in een waterloop, waarmee vissen obstakels als stuwen kunnen passeren, bijvoorbeeld vistrappen en vishevels.

Belang

Migratie van vissen van en naar paaigebieden, waarbij ze vaak grote afstanden moeten kunnen afleggen, van en naar zee (paling, rivierprik e.d.).

Beheer

Vrijhouden van de doorgang, jaarlijks controle op het functioneren van de constructie. Eventuele aanpassingen voor het migratieseizoen (voor maart) uitvoeren.

Maatregel

In het najaar: maaien van de vegetatie in en rond de vistrap, daarbij een deel van de vegetatie sparen, weghalen verstoppingen en uitvoeren reparaties.

Faunapassage

Functie

Een faunapassage is een voorziening waarmee dieren een obstakel kunnen passeren, zoals een weg of een spoorweg. Het waterschap heeft in zoverre met deze voorzieningen te maken dat ze in en langs watergangen kunnen worden aangelegd, in de vorm van speciale duikers, zoals bij de kruising van de Runde met de autoweg Hoogeveen-Emmen.

Belang

Het gaat hier om kleinere en grotere zoogdiersoorten als dassen, egels, muizen, maar ook om amfibieën en reptielen.

Beheer

Zorgen dat de passage vrij blijft, voorkomen van vuilophoping, controleer de aansluiting op het talud, dieren moeten geen “natte voeten” krijgen.

Maatregelen

In het najaar: maaien van de vegetatie rondom de passage, weghalen vervuiling of verstoppingen, herstellen aansluiting op de taluds.

Fauna-uittreedplaats

Functie

Een fauna-uittreedplaats is een voorziening waarmee dieren die in brede wateren met beschoeiing te water zijn geraakt, uit het water kunnen komen.

Belang

Het gaat hier vooral om grotere en kleinere zoogdiersoorten, die goed kunnen zwemmen, zoals dassen, reeën, hazen, egels, e.d.

Beheer

Zorgen dat de uittreedplaats bereikbaar blijft.

Maatregel

Regelmatig maaien rondom de uitstapplaats, beschadigingen repareren.

Beheer beschermde en bijzondere
soorten

Inleiding beheer beschermde en bijzondere soorten

Beschermde soorten zijn soorten die voorkomen in de tabellen die in de Flora- en faunawet en de huidige Natuurbeschermingswet zijn gegeven. In de veldgids zijn alleen soorten opgenomen die op dit moment voor de praktijk van het beheer bij Hunze en Aa's van belang zijn. Dit betekent dat niet alle in de wet genoemde soorten in deze Veldgids zijn beschreven. In de bijlagen 1 t/m 4 zijn alle door de wet beschermde soorten in een tabel te vinden.

Van alle zwaar beschermde soorten die voorkomen in het beheergebied van Hunze en Aa's zijn individuele beschrijvingen opgenomen. Soorten die op een andere manier bijzonder zijn, aandacht behoeven en bovendien makkelijk waarneembaar zijn, hebben ook een individuele beschrijving gekregen. Bij de beschrijving is aangegeven wat de wettelijke status van een soort is. Dit is onder meer van belang wanneer buiten de gedragscode wordt gewerkt en mogelijk ontheffingen moeten worden aangevraagd. Ook wordt de Rode lijst-status aangegeven als extra indicator voor de staat waarin een soort verkeert. Op iedere kaart is ook informatie aanwezig over hoe de soort eruit ziet, waar hij kan worden aangetroffen en wat zijn speciale eisen zijn wat betreft beheer en onderhoud. Als er in het veld een soort wordt aangetroffen is bijvoorbeeld meteen te zien of het toegepaste beheer wel bij de soort past.

Naast de wettelijk beschermde soorten zijn een aantal regionale aandachtsoorten en aandachtssoorten van het waterschap zelf opgenomen. Dit zijn:

Regionale aandachtsoorten

- Weidebeekjuffer *Calopteryx splendens*

Aandachtsoorten waterschap

- Waterviolier *Hottonia palustris*
- Veenpluis *Eriophorum angustifolium*
- Klimopwaterranonkel *Ranunculus hederaceus*

Verder zijn er enkele kaarten die bepaalde soortgroepen behandelen. Hiervoor is gekozen bij de wat algemenere vogels en een aantal weliswaar zeldzamere, maar minder goed herkenbare vogels, die allemaal op dezelfde manier door de wet worden beschermd. Ook bij de algemenere beschermde zoogdieren is voor een aantal soortgroepkaarten gekozen. Ten slotte is voor een aantal licht beschermde insecten een groepskaart gemaakt.

Verspreiding beschermde soorten

De verspreiding van beschermde soorten is per soort op kaart gezet. Aanvankelijk gebeurde dat vooral op basis van provinciaal beschikbare gegevens. Sinds 2010 heeft waterschap Hunze en Aa's toegang tot de Nationale Databank Flora en fauna (NDFF) die beheerd wordt door de Gegevensautoriteit Natuur (GAN). Daarmee is het mogelijk een actueel beeld van de verspreiding van beschermde soorten te geven en deze ook van tijd tot tijd te actualiseren. Naarmate er in de loop van de tijd meer data in de Nationale Databank Flora en Fauna worden ingebracht verbetert de nauwkeurigheid van het verspreidingsbeeld.

Natuurlijk kan het gebeuren dat nieuwe beschermde soorten zich aandienen in het beheergebied. Ook kan het gebeuren dat beschermde soorten op nieuwe plaatsen worden ontdekt. In dat geval is het zaak er meteen rekening mee te houden. Dit kan betekenen dat het beheer of onderhoud moet worden aangepast, in overleg met de betrokken deskundigen.

.....
Informatiekaarten insecten

beschermde en bijzondere soorten >>

Insecten

Gestreepte waterroofkever

Graphoderus bilineatus

Beschrijving

De gestreepte waterroofkever is een middelgrote kever van ca 1,5 cm. De dieren zijn gestroomlijnd en hebben grote zwempoten. Kenmerkend voor deze soort is het lichte borstschild, met voor en achter een zwarte streep. Snelle zwemmer.

Ecologie

De gestreepte waterroofkever komt voor in grote of kleine wateren, met schoon, helder, voedselarm tot matig voedselrijk water. De dieren dragen lucht voor ademhaling onder de schilden. Deze soort leeft van allerlei kleine waterdieren. De eieren worden in de lente gelegd op waterplanten. De larve leeft in het water, ook van kleine waterdieren, en verpopt zich op het droge. De ontwikkeling van ei tot kever duurt ongeveer 2 maanden.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor watervervuiling, waterpeilveranderingen en beschaduwning van het water waarin hij voorkomt. Deze veranderingen moeten worden voorkomen op vindplaatsen. De larven zijn gevoelig voor schonen in de periode mei-augustus. Houd oevers en water open.

Habitat

Voedselarm tot matig voedselrijke grote wateren. Glashelder water.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Mogelijk voorkomend op enkele plaatsen

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Geen**

NBW bijlage 4

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Insecten

Groene glazenmaker

Aeshna viridis

Habitat

Water van goede kwaliteit met krabbescheervegetatie

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam, maar toenemend in krabbescheervegetaties, onder meer in het veenkoloniaal gebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Bedreigd**

NBW bijlage 4

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Beschrijving

Middelgrote libel met zeer licht gekleurde zijkant van het borststuk. Zonder zwarte strepen. Zeer licht eerste achterlijfssegment. Het mannetje heeft lichtblauwe ogen en een groen borststuk. Het achterlijf is blauw/zwart. Het vrouwtje is geheel groen.

Ecologie

Deze soort jaagt langs ruige vegetaties en bosranden met veel beschutting. Vliegt vanaf eind juli tot half september. Plant zich uitsluitend voort in dichte vegetaties van krabbescheer, met (vermoedelijk bij voorkeur) een groot oppervlak (>100 m²). De eieren overwinteren in het water en komen in het voorjaar uit. Vervolgens overwinteren de larven in het water. Daarna vliegen de libellen uit en zetten eieren af. Larven: watervlooien tot kleine visjes. Libellen: kleine insecten.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verslechtering van waterkwaliteit, veranderingen in waterpeil, verkeerd beheer van krabbescheervegetaties, intensief schonen en bestrijdingsmiddelen. Maaien van oevers en droog profiel buiten de vliegperiode (eind juli-half september). Zoveel als mogelijk de oevervegetatie en andere begroeiingen laten staan. Gefaseerd maaien van nat profiel na begin september. In het eerste jaar de ene helft van de sloot en in het tweede jaar de andere helft. Bij baggeren krabbescheervegetaties ontzien.

Insecten

Veenhooibeestje

Coenonympha tullia

Beschrijving

Vrij kleine vlinder. Mannetjes aan de bovenzijde grijsbruin, Vrouwtjes aan de bovenzijde geelachtig. Aan de onderkant van de vleugel zit een rij zwarte vlekken met witte kernen (oogvlekken).

Ecologie

Honkvaste dagvlinder. Vliegt van juni tot begin augustus op dopheide. De soort is gebonden aan moerassen, natte heiden en hoogveen met ruige en open begroeiing. Zet eitjes af op eenarig wollegras, veenpluis, pijpenstrootje, zeggensoorten en witte snavelbies. Jonge rups overwintert in de strooisellaag. In maart worden ze weer actief en verpoppen zich eind mei.

Beheeraspecten

De soort is gevoelig voor verdwijning van biotoop, verdroging en voedselverrijking (vergrassing), waterpeilveranderingen, bestrijdingsmiddelen. Maaien en onderhoud van oevers en profielen: indien beheer strikt noodzakelijk is, ontzie de waardplanten en plaatsen waar rupsen of poppen zich kunnen bevinden. Nooit de gehele oevervegetatie maaien, maar gefaseerd maaien (maximaal de helft). Geen zware machines gebruiken. Bagger afvoeren.

Habitat

Veenmoeras en natte heide

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Boswachterijen Grolloo, Schoonloo en Hooghalen en het Witterveld. In natuurterreinen met natte heide- en hoogveenvegetaties.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Bedreigd**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode. Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen.

Insecten

Weidebeekjuffer

Calopteryx splendens

Habitat

Onbeschaduwd stromend water
met veel waterplanten

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Veel voorkomend langs beken
waaronder Drentse Aa en in
mindere mate Hunze en Ruiten A.

Beschermingsstatus

Regionale aandachtsoort
Flora en faunawet: **Geen**
Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Deze waterjuffer wordt ongeveer 4,5 cm groot. De mannetjes en de vrouwtjes zijn verschillend van kleur. Mannetjes zijn metaalblauw met brede donkerblauwe band op de vleugels. De vrouwtjes zijn groen en hebben de band over de vleugels niet.

Ecologie

De weidebeekjuffer vlieg vanaf mei, begin juni. Hij komt voor langs zuurstofrijk, meestal stromend water, zonder schaduw en met veel oever- en waterplanten. Het mannetje heeft een territorium, dat hij tegen andere mannetjes verdedigt. Na de paring legt het vrouwtje de eieren op waterplanten. De ontwikkeling van ei tot volwassen stadium duurt ongeveer 10 maanden.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor watervervuiling en te veel onderhoud van het nat profiel, zoals te vaak schonen en maaien of baggeren. Leefomgeving zo veel mogelijk ontzien en altijd het onderhoud faseren, liefst over verschillende jaren. Wel is het soms noodzakelijk beschaduwning tegen te gaan door verwijdering van opslag.

Karakterisering

De onderstaande insecten staan op tabel 1 van de Flora- en faunawet. Ze zijn niet op een bepaalde manier algemeen te kenschetsen.

Beheeraspecten

Deze insectensoorten stellen uiteraard al naar gelang de soort verschillende eisen aan hun leefgebied. Wat ze gemeen hebben is hun behoefte aan een niet intensief en gevarieerd beheer binnen hun leefgebied. Voor de libellen en waterjuffers is een gefaseerd en niet te intensief onderhoud van wateren van belang voor wat betreft maaien van nat en droog profiel en baggeren. Voor de vlinders is het behoud van de waardplanten voor de rupsen een vereiste, wat vooral voor de zilveren maan van belang is omdat het moerasvooltje niet een algemene soort is. Ook de instandhouding van een gevarieerde begroeiing met voldoende nectarplanten voor de volwassen dieren is belangrijk. Dit laatste vergt nadenken over gevarieerd beheer op landschapsschaal, zoals instandhouding van kleine landschapselementen, waar de plantengroei net even anders is dan elders. In de praktijk zoveel mogelijk faseren. Grondwaterstand niet te laag in fourageergebieden.

Licht beschermde insecten

Habitat

Soortafhankelijk

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Minder algemeen voorkomend tot zeldzaam (soortafhankelijk)

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Soorten licht beschermde insecten

Bandheidelibel

Rode Lijst: **gevoelig**

Vliegt mei-augustus, spanwijdte vleugels 45-55 mm. Kleine libellensoort met kenmerkende brede, bruine vleugeldwarsbanden. Overwegend bij kleinere, stilstaande wateren, beekjes en moerassige gebieden.

Glassnijder

Rode Lijst: **kwetsbaar**

Vliegt in mei-juli, spanwijdte vleugels 70-80 mm. Kleine en ietwat gedrongen, licht behaarde soort. Zijstreep mannetje blauw, die van vrouwtje groen. Vroegste glazenmaker. Bij stilstaand of zwak stromend water met zomen van riet, biezen of zeggen, vooral in laagveengebieden.

Bruine vuurvliinder

Rode Lijst: **kwetsbaar**

Vliegt mei-september, spanwijdte 23-30 mm. Bovenzijde mannetje donkerbruin met zwarte en oranje punten, vrouwtje vaag oranje. Onderzijde vleugels licht geelbruin met donkere vlekken. In schrale graslanden en op heiden. Groene rups leeft op schapenzuring en veldzuring.

Zilveren maan

Rode Lijst: **bedreigd**

Vliegt mei-september, spanwijdte vleugels 28-38 mm. Bovenzijde roodgeel met zwarte zigzagbanden. Onderzijde achtervleugel met parelmoerkleurige vlekken.

.....
Informatiekaarten vissen

beschermde en bijzondere soorten >>

Vissen

Bermpje

Noemacheilus barbatulus

Habitat

Kleine tot middelgrote beken met stevige bodem. Ook in zandige sloten in hellend gebied met voldoende doorstroming.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemene soort in het Drentsche Aa gebied. Wordt minder algemeen aangetroffen in het stroomdal van de Hunze. Opvallend genoeg niet aangetroffen in de beken van Westerwolde.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode.

Beschrijving

Het bermpje is een klein visje dat ongeveer 15 cm lang wordt. Hij heeft een onderstandige bek en een zestal tastdraden. Het bermpje kan in beken op de zandgrond plaatselijk vrij talrijk voorkomen. Hij heeft een voorkeur voor relatief ondiep water (10-25 cm) dat middelmatig snel stroomt. Hij verbergt zich hier overdag tussen stenen en hout.

Ecologie

Deze vis heeft een voorkeur voor klein tot middelgroot zuurstofrijk, vaak stromend water, zoals beken met schuilgelegenheden in bijvoorbeeld de vorm van sterrenkroos en leeft daar van kleine bodemdieren. Paait in april tot juli boven vlakke zandbodems in de oeverzone. De eieren worden afgezet op de bodem in kleine kuiltjes. In de koude periode december-februari leven ze diep in het water of in de bodem. Tijdens deze periode zijn ze weinig actief.

Beheeraspecten

Het bermpje is gevoelig voor kanalisatie en normalisatie (vernietiging habitat), verdwijnen van bodemvariatie en van schuilplaatsen, verontreiniging met toxische stoffen en gier. Maaien oever en droog profiel niet uitvoeren tijdens paaiperiode. Bij voorkeur uitvoeren in najaar of winter tijdens de winterrust. Maaien nat profiel en baggeren uitvoeren in de periode augustus - december. Dit is buiten de paaiperiode, maar de vissen zijn nog niet in winterrust.

Vissen

Bittervoorn

Rhodeus amarus

Beschrijving

De bittervoorn is een kleine zilverkleurige vis met een opvallende blauwgroene streep op de achterzijde van het lichaam en een oranje vlek boven de pupil. De bittervoorn kan maximaal ongeveer 10 centimeter lang worden en ongeveer 3 tot 4 jaar oud. Het ontleent zijn naam aan het feit dat het bitter smaakt.

Ecologie

Deze vis komt voor in helder stilstaand water. Hij leeft voornamelijk van plantaardig, maar ook van dierlijk voedsel, zoals insectenlarven. De paaitijd loopt van april tot juni, waarbij het mannetje een territorium verdedigt. Eieren worden in zoetwatermosselen gelegd. Bittervoorns houden winterrust van december tot februari. In deze koude periode leven ze diep in het water of in de bodem. Ze zijn dan weinig mobiel in het water.

Beheeraspecten

De soort is gevoelig voor intensief baggeren waardoor zoetwatermosselen verdwijnen, voor verontreiniging, de aanleg van stuwen en gemalen (verhindert de verspreiding) en kanalisatie. Maaien oevers en droog profiel bij voorkeur uitvoeren in najaar of winter. Maaien nat profiel en baggeren uitvoeren in de periode augustus - december. Baggeren faseren over jaren, zoetwatermosselen terug zetten uit bagger.

Habitat

Schone stilstaande wateren met veel ondergedoken vegetatie.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Uit het beheergebied van het waterschap zijn er vooral oude waarnemingen bekend uit het Zuidlaardermeergebied. Daarbuiten geen recente waarnemingen.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode. Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen.

Vissen

Grote modderkruiper

Misgurnus Fossilis

Habitat

Stilstaand water met een dikke modderlaag

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vooral voorkomend in de lagere veengebieden van het beheergebied zoals Zuidlaardermeer-gebied, De Lethe en diverse locaties in de Veenkoloniën.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode. Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen.

Beschrijving

De grote modderkruiper is een langgerekte spoelvormige vis met een donkerbruine kleur, een gelige buik en zwarte lengtestrepen. Tot 30 cm lang. Hij heeft tien baarddraden. De mannetjes hebben in de paaitijd (april) een oranje buik en kunnen ook herkend worden aan hun slankere lichaam en de grotere en puntige borstvinnen.

Ecologie

De grote modderkruiper komt voor in grote en kleine stilstaande of zeer langzaam stromend wateren met een dikke modderlaag. Zoekt het voedsel in de bodem. Paaientijd gebeurt op plaatsen met veel watervegetatie, liefst met planten die een fijn verdeeld blad hebben (vederkruid of wilgen- en elzenwortels). In de winter en tijdens lage waterstanden kruipt de vis weg in de modderlaag. Ook bij verontrusting kruipt hij weg.

Beheeraspecten

Dit is een lastige soort voor beheerders, omdat hij bij verontrusting in de bodem kruipt. Maaien, droog profiel, nat profiel en baggeren uitvoeren in de periode augustus - december als de paaiperiode voorbij is en de vissen nog niet in winterrust zijn.

Vissen

Kleine modderkruiper

Cobitis taenia

Beschrijving

De kleine modderkruiper wordt 10 tot 14 cm groot. Het is een zeer beweeglijk, wormachtig visje donkere vlekken op zijn flanken. Het dier heeft een kleine uitklapbare stekel onder zijn oog. Aan zijn bek zitten zes korte tastdraden.

Ecologie

De kleine modderkruiper heeft een voorkeur voor schone en heldere stilstaande wateren met een dikke modderlaag. De kleine modderkruiper foerageert 's nachts op en in de bodem op kleine bodemdieren en algen. Paaiperiode van mei tot juni. In de winterperiode van december tot en met februari leven ze diep in het water of in de bodem. Tijdens deze periode zijn de vissen weinig actief en beperkt mobiel.

Beheeraspecten

De kleine modderkruiper is gevoelig voor niet-organische en toxische vervuiling, bemesting, baggeren, kanalisering en normalisatie. Maaien oever en droog profiel niet uitvoeren tijdens paaiperiode. Bij voorkeur uitvoeren in najaar of winter tijdens de winterrust. Maaien nat profiel en baggeren uitvoeren in de periode augustus - december. Dit is buiten de paaiperiode maar de vissen zijn nog niet in winterrust.

Habitat

Sloten en beken met helder water en een dikke modderlaag

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemene soort in het Drentsche Aa gebied. In mindere mate ook in de stroomgebieden van de Hunze en de Westerwoldsche Aa.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Vissen

Kroeskarper

Carassius carassius

Habitat

Stilstaand tot langzaam stromend water met dichte begroeiing van waterplanten.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Waarnemingen bekend uit gehele beheersgebied in geringe dichtheden. Kan plaatselijk zeer algemeen voorkomen.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

De kroeskarper wordt meestal rond de 20 cm lang (zelden tot 50 cm). Hij heeft een hoge rug en een goudbronzen kleur. In tegenstelling tot de karper heeft hij geen tastdraden aan de bek. Jonge kroeskarpertjes zijn te herkennen aan de zwarte vlek bij de basis van de staartvin (oogvlek).

Ecologie

De kroeskarper hoort oorspronkelijk thuis in poelen in overstromingsvlakten bij rivieren. Tijdens de hoogwaterperiode kan een poel worden gekoloniseerd. Deze poelen hebben een rijke onderwater-vegetatie. De kroeskarper kan zeer goed tegen de vaak zuurstofloze omstandigheden in dergelijke poelen. Paaiperiode mei-juni. Komt soms in kleine sloten voor als er trek mogelijk is naar dieper water.

Beheeraspecten

Gefaseerd en terughoudend beheren van oevers en watervegetatie in poldergebieden, zodat oever- en waterplanten meer kans krijgen. Niet maaien in paaiperiode mei-juni. Maaien bij voorkeur in september-oktober, na de paaiperiode en voor de winterrust. Deze vis kan baat hebben bij meer migratiemogelijkheden tussen relatief klein (sloten) en groter water in poldergebieden.

Vissen

Paling

Anguilla anguilla

Beschrijving

De paling heeft een lang slangachtig lichaam met een bijzonder slijmerige huid; de rugvin begint tamelijk ver naar achteren en vormt een zoom die tot aan de staart reikt. De paling heeft kleine borstvinnen. De maximale lengte van mannetjes is ca. 50 cm, vrouwtjes worden soms meer dan een meter lang.

Ecologie

De paling komt voor in alle mogelijke watertypen, stromend en stilstaand, vooral daar waar goede schuilmogelijkheden aanwezig zijn. Een zachte bodem of plaatsen met grote schuilmogelijkheid zijn geschikt voor deze soort. De paling groeit op in zoet water, maar voor de voortplanting trekt hij naar zee. Het paaien vindt waarschijnlijk plaats in de Sargassozee. Jonge palingen (glasaal) trekken van daaruit weer naar onze kust en het binnenland.

Beheeraspecten

Het feit dat deze vissoort moet kunnen trekken tussen zoet en zout water is het belangrijkste aspect van het beheer door het waterschap. Het openhouden van de verbinding is essentieel voor het voortbestaan van deze soort. Kunstwerken moeten daarom gepasseerd kunnen worden. Dit wordt door het waterschap onder meer door vispassages verwezenlijkt.

Habitat

Komt voor in een grote variatie aan wateren.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Komt voor door het hele beheergebied.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Gevoelig**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Vissen

Rivierprik

Lampetra fluviatilis

Habitat

Rivieren en beken met redelijk schoon water

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Binnen het Drentsche Aa stroomgebied zijn er paaiplaatsen bekend in het Gasterensche Diep en het Oudemolensche Diep. In de overige beeksystemen wordt de soort zeer sporadisch waargenomen. Voor zover bekend zijn hier geen paaiactiviteiten.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode. Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen.

Beschrijving

Rivierprikken zijn langgerekt, tot ongeveer 40 cm lang met een grijsbruine rug en zeven kieuwopeningen. In de mondschijf staan scherpe tandjes, waarmee ze zich kunnen hechten aan een gastheer. De larven van de rivierprik zijn bruin van kleur.

Ecologie

De larven van de rivierprik leven in de midden- en bovenloop van beken en leven in de bodem van kleine bodemdieren. Na ruim vier jaar ontwikkelt de larve zich tot volwassen dier en trekt richting zee, waar ze in kustwateren leven door op andere vissen te parasiteren. Na twee tot drie jaar keren de dieren terug naar de paaiplaatsen waar ze hun eieren leggen in stromend water. Na het paaien in april overlijdt de prik.

Beheeraspecten

De soort is gevoelig voor intensief baggeren, verslechtering van de waterkwaliteit en beperking van de beweging van en naar zee door kunstwerken. Vooral de larven die in de bodem van de beek leven zijn zeer kwetsbaar voor baggerwerkzaamheden. Baggeren vermijden, verontreiniging van water voorkomen.

Vissen

Serpeling

Leuciscus leuciscus

Beschrijving

De serpeling is meestal 15 tot 20 centimeter groot, maar kan een lengte bereiken van 30 centimeter. Hij is zilverkleurig met een blauwgroene rug en heeft gelige ogen

Ecologie

De serpeling leeft in scholen in heldere, stromende wateren met enige bedekking van waterplanten. De serpeling zoekt dierlijk voedsel en algen op de bodem, in het water en aan het oppervlak. De paaiperiode valt vroeg in het jaar en duurt kort (half maart tot begin april). De eieren worden afgezet op de (grind)bodem. De larven groeien op plaatsen met een geringe stroomsnelheid, waar behalve grind ook slib aanwezig is. De soort is gevoelig voor zuurstofgebrek.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor het verdwijnen van paaiplaatsen en watervervuiling. Voor het opgroeien van jonge serpeling is beschutting nodig van waterplanten en oevervegetatie. Beheer faseren en zorgen voor open bodem. Voor paaitrek moet beweging stroomopwaarts en afwaarts mogelijk zijn.

Habitat

Schone, en heldere beken.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemene soort in grote delen van het stroomgebied van de Drentsche Aa. Enkele waarnemingen bekend uit de stroomgebieden van de Hunze en de Westerwoldse Aa.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Vissen

Vetje

Leucaspis delineatus

Habitat

Stilstaand en langzaam stromend water met water en oeverplanten.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Wordt verspreid over het stroomgebied aangetroffen. Werd in het verleden vaak over het hoofd gezien bij inventarisaties maar blijkt bij recente onderzoeken algemener dan oorspronkelijk gedacht.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht.

Beschrijving

Het vetje is een klein visje met een brede bovenstandige bek en een vrij stompe kop. De visjes kunnen maximaal 12 cm groot worden, maar zijn meestal ongeveer 6 tot 8 cm lang. Ze zijn zilverachtig van kleur. Vetjes zijn moeilijk van andere (jonge) vis te onderscheiden. De stompe kop en de bek. In de paaitijd van april-juni kan het mannetje aan de kleine witte puntjes over het hele lichaam herkend worden.

Ecologie

Het vetje jaagt op kleine insecten en watervlooien. De voorkeur van het vetje gaat uit naar begroeide oevers van stilstaande of langzaam stromende wateren. Een jaar na de geboorte is een vetje al in staat zich voort te planten, een jaar later sterven ze vaak. De aantallen vertonen vaak grote schommelingen.

Beheeraspecten

Door de korte levenscyclus is de soort extra gevoelig voor verstoring van de voortplanting door beheeractiviteiten of watervervuiling. Beheer dus uitvoeren buiten de voortplantingsperiode en faseren.

Informatiekaarten amfibieën

beschermde en bijzondere soorten >>

Amfibieën

Alpenwatersalamander

Triturus alpestris

Habitat

In loofbos of kleinschalige landschappen met heggen en struwelen. In allerlei watertypen en poelen, voedselrijk, maximaal 50 cm diep met flauw hellende oevers.

Voorkomen bij Hunze en Aa's:

Verspreid voorkomend in het hele beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Beschrijving

Het mannetje van de alpenwatersalamander is bruin tot zwart. Het vrouwtje is groenig met duidelijke marmertekening. In de paartijd krijgen de mannetjes een oranje tot felrode buik, blauw tot paarsachtig lijf met marmertekening en een gele kam op de rug. De Alpenwatersalamander wordt ongeveer 10 cm lang.

Ecologie

De alpenwatersalamander komt voor in loofbos of kleinschalige landschappen met heggen en struwelen. In allerlei heldere wateren en poelen, voedselrijk, maximaal 50 cm diep met flauw hellende oevers. Overwintert op het land in holtes. Trekt vanaf half maart naar het water. Voortplantingsperiode: april-mei. De larven zijn van mei-oktober in het water. Overwinteringsperiode oktober-februari.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verdroging en waterverontreiniging. Peilveranderingen voorkomen, vooral tijdens de voortplanting. Maaien van oevers en droog profiel en werken aan de oever uitvoeren in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer salamanders en larven in het water zijn (half maart-oktober). Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken. Visarme wateren zijn van belang voor deze soort. Vermijd verbinding van verblijfplaatsen met visrijk water.

Amfibieën

Bruine kikker

Rana temporaria

Beschrijving

De bruine kikker wordt ongeveer 10 centimeter lang en heeft meestal een beigebruine kleur met een donkerbruine onregelmatige vlektekening. De larven van de bruine kikker zijn lichtbruin gekleurd. Ze hebben stipjes en een lange staart. Mannetjes blijven kleiner dan vrouwtjes en zijn in de voortplantingstijd te herkennen aan de verdikte voorpoten en de witte keel.

Ecologie

Deze soort komt in vele biotopen voor: bossen, heidevelden, graslanden, duinen en zelfs de kleinste tuinvijvers. De bruine kikker is vrij kort aan water gebonden en leeft buiten de voortplantingsperiode voornamelijk op het land. Het is één van de meest algemene amfibieën van Nederland.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verdroging. Peilveranderingen voorkomen tijdens de voortplanting. Maaien van oevers en droog profiel en werken aan de oever uitvoeren in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer kikkers en larven in het water zijn (half maart-oktober). Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Habitat

Voedselrijke sloten, poelen en vijvers

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Amfibieën

Gewone pad

Bufo bufo

Habitat

Overall in gebied met voldoende voedsel en schuilgelegenheid

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend door het gehele beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

De gewone pad kan tot meer dan 10 cm groot worden. Mannetje vaak een stuk kleiner dan de vrouwtjes. Padden zijn bruin tot grijsachtig, ook wel eens wat groenig, met een droge, wrattige huid. Padden worden in de natuur gemiddeld een jaar of 6 oud, maar kunnen veel ouder worden.

Ecologie

De pad is een algemene soort. Padden zijn voornamelijk op het land te vinden, waar ze schuilen onder stenen, boomstronken e.d. Padden komen alleen voor de voortplanting kort in het water. Soms kunnen padden massaal op zoek gaan en zich concentreren op routes richting water, waarbij soms veel dieren omkomen in het verkeer (paddentrek).

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verdroging in de voortplantingsperiode. Peilveranderingen tijdens de voortplanting voorkomen. Maaien van oevers en droog profiel en werken aan de oever uitvoeren in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer padden en larven in het water zijn (half maart-oktober). Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Amfibieën

Heikikker

Rana arvalis

Beschrijving

Bruine tot bruingrijze kikker van maximaal 6-8 cm lengte, vaak met een lichte rugstreep. Soms moeilijk van de bruine kikker te onderscheiden. Een deel van de mannetjes zijn in de paartijd blauwachtig van kleur. Deze kikker roept met een zacht ploppend geluid als van een fles die net onder water volloopt.

Ecologie

De heikikker komt in maart uit de winterslaap. Het is de eerste kikker die zich in het voorjaar voortplant. Dril kan worden gevonden vanaf eind maart. Voortplanting in open ondiep water. In de zomerperiode zitten de kikkers in struweel, waarin ze ook overwinteren, bijvoorbeeld onder boomstronken.

Beheeraspecten

In de buurt van waarnemingsplekken moeten struwelen worden gespaard omdat de heikikkers daar de zomer doorbrengen en overwinteren. In het voorjaar moeten ondiepe poelen worden ontzien bij werkzaamheden.

Habitat

Poelen in (heide)gebieden en bossen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Redelijk algemeen in bos- en heidegebieden rond Drentsche Aa, zeldzaam rond Westerwoldse Aa. Verder bekend van Harksteder broeklanden (Meerstad)

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode.

Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Amfibieën

Kamsalamander

Triturus cristatus

Habitat

Poelen en slootjes met goede waterkwaliteit, landschap met voldoende schuilplaatsen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam rond Balloërveld en op zuidelijke Hondsrug

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode.

Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Beschrijving

De kamsalamander is een donkerbruine salamander die bijna 20 centimeter lang kan worden. De buik is oranje/geel met zwarte vlekken. De mannetjes krijgen in de paartijd een grote kam op de rug. Kamsalamanders kunnen wel 15 jaar oud worden en steeds dezelfde poel of sloot blijven bezoeken.

Ecologie

De kamsalamander komt voor in redelijk diep stilstaand water, in open landschap en in bossen. Het water moet helder zijn en bevat meestal veel ondergedoken waterplanten, waarin de soort haar eieren afzet. Het grootste deel van het jaar bevindt het dier zich op het land onder stenen, hout e.d.

Beheeraspecten

De kamsalamander is zeer gevoelig voor vervuiling, bestrijdingsmiddelen en peilveranderingen. Maaien en werken in de oevers dient uitgevoerd te worden in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Schuilplaatsen ontzien (stobben, houtwallen). Nat profiel maaien en baggeren kunnen niet plaatsvinden tijdens de voortplantingsperiode en wanneer de salamanders en hun larven in het water zijn (half maart-augustus en oktober-februari). Altijd delen van de watervegetatie laten staan.

Amfibieën

Kleine watersalamander

Triturus vulgaris

Beschrijving

De kleine watersalamander wordt ongeveer 10 cm lang. Er is qua uiterlijk een groot verschil tussen het verblijf op het land en dat in het water. Op het land is de huid droog en zijn de kleuren niet erg uitgesproken. In de voortplantingsperiode en daarna tijdens het verblijf in het water, hebben vooral de mannetjes duidelijke vlekpatronen en kleuren en een uitgesproken kam op de rug.

Ecologie

De kleine watersalamander stelt niet zoveel eisen aan zijn biotoop en kan in alle met onderwatervegetatie begroeide kleine watertjes die regelmatig in de zon staan gevonden worden, zoals sloten, vennetjes, moerassen en zelfs in gebieden met hoogveen. Het is een cultuurvolger die zich kan handhaven in uiteenlopende milieus, maar liefst vertoeft in begroeide, open gebieden. De voorkeur gaat uit naar heldere, ondiepe niet te dichtgegroeide stilstaande wateren.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verdroging in de voortplantingsperiode. Peilveranderingen voorkomen tijdens de voortplanting. Maaien van oevers en droog profiel en werken aan de oever uitvoeren in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer de salamanders en larven in het water zijn (half maart-oktober). Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Habitat

Sloten, vennen en kleine watertjes

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het hele beheergebied, accent in Drentsche Aa-gebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Amfibieën

Meerkikker

Rana ridibundula

Habitat

Oevers van wat grotere wateren en sloten

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheersgebied, niet op de hogere gronden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Grootste groene kikker in Nederland. De lengte is maximaal 17 centimeter. De mannetjes blijven wat kleiner dan de vrouwtjes. De kop is erg fors en de achterpoten zijn lang waardoor deze soort zeer goed kan springen. De groene kikker kent een grote variatie in kleur en patroon en is meestal donkergroen tot bruin of grijs gekleurd. Laat een "lachend" gekwaak horen. De kwaakblazen van de mannetjes zijn donkergrijs tot bijna zwart.

Ecologie

De meerkikker is sterk aan water gebonden. De meerkikker is meestal te vinden langs wat grotere wateren. Meerkikkers leven in soms grote groepen aan de oever waar de zon op staat. De meerkikker overwintert ook meestal in de waterbodem.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verdroging in de voortplantingsperiode. Peilveranderingen voorkomen tijdens de voortplanting. Maaien van oevers en droog profiel en werken aan de oever uitvoeren in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer larven in het water zijn (half maart-oktober). Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Amfibieën

Beschrijving

De middelste groene kikker (ook aangeduid als groene kikker-complex, *rana esculenta synklepton*) is meestal lichtgroen van kleur, een lichte streep op de rug, witte buik en langs de flanken rijen bruine of donkergroene vlekjes. Mannetjes blijven kleiner dan vrouwtjes. Deze soort blijft kleiner dan de meerkikker met maximaal 12 centimeter. Kwaakt onregelmatig, mannetjes met grijze kwaakblazen.

Ecologie

Deze soort is een kruising tussen de meerkikker en de poelkikker. Hij kan zich echter zelfstandig voortplanten en is de algemeenste groene kikker in Nederland. Sterk aan water gebonden en overwintert ook in het water. Voortplanting in mei-juni.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verdroging in de voortplantingsperiode. Peilveranderingen voorkomen tijdens de voortplanting. Maaien van oevers en droog profiel en werken aan de oever uitvoeren in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer larven in het water zijn (half maart-oktober). Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Middelste groene kikker

Rana esculenta

Habitat

Onbeschaduwde kleine wateren

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het gehele beheersgebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Amfibieën

Poelkikker

Rana lessonae

Habitat

Stilstaand water op de hogere zandgronden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het gehele beheergebied, accent in lager gelegen gebieden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3,**

NBW bijlage 4

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode.

Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Beschrijving

De poelkikker is de kleinste van de groene kikkers met ongeveer 7 cm lengte. Moeilijk te onderscheiden van de andere groene kikkers. De rug is meestal donkergroen met lichtere strepen en lichtgroene flanken. In de voortplantingsperiode zijn de mannetjes vaak opvallend geel. De poten en flanken zijn bedekt met zwarte of donkerbruine vlekken. De kwaakblazen zijn wit en het gekwaak is regelmatig, vrij langdurig en monotoon.

Ecologie

De Poelkikker heeft een voorkeur voor voedselrijke tot voedselarme, zwakzure, stilstaande wateren in bos- en heidegebieden op de hogere zandgronden. Ook in graslanden met sloten, wijken en kanalen met open water en goed ontwikkelde water- en moerasvegetaties. Vanaf april in het water te vinden. Paartijd: april tot begin juli. Periode larven in het water: half juni-september. Overwintering van oktober-april op het land.

Beheeraspecten

De poelkikker is gevoelig voor het verdwijnen van sloten, oever- en slootvegetatie, verzuring, waterverontreiniging en bestrijdingsmiddelen. Maaien van oevers en droog profiel en werken in de oever dienen uitgevoerd te worden in augustus tot oktober, wanneer de dieren nog niet in winterslaap zijn. Delen van de oevervegetatie laten staan. Maaien nat profiel en baggeren niet tijdens de voortplantingsperiode en wanneer kikkers en larven in het water zijn (april-september). Delen van de watervegetatie laten staan.

.....
Informatiekaart reptielen

beschermde en bijzondere soort >>

Reptielen

Ringslang

Matrix natrix

Habitat

Vochtige heide, bossen en graslanden in de nabijheid van water.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam, enkele lokaties in het beheergebied (o.a. Hondsrug)

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Beschrijving

Deze slang heeft een bruingrijze tot zwartgrijze kleur, een witte buik en een kenmerkende gele band in de nek. De slang is slank en heeft een lange staart. De mannetjes kunnen 90-100 cm lang worden, de vrouwtjes 120-140 cm.

Ecologie

De ringslang komt voor in vochtige heide en open bossen. Verplaatst zich langs wegbermen en sloten met oevervegetatie. Jaagt langs en in het water, vooral op amfibieën. Actief van half maart tot oktober. Paarperiode in april. In juni gaan de vrouwtjes op zoek naar een plek om eieren af te zetten. Ringslangen gebruiken bladhoppen e.d. als broedgelegenheid. Vanaf half augustus tot begin september komen de eieren uit. Overwintert onder droog gelegen houtstapels, boomstronken en dichte struiken in nabijheid van water.

Beheeraspecten

De soort is gevoelig voor slechte waterkwaliteit, verontrusting van de broedhoppen, wegeaanleg en verkeer. Maaien van oevers en droog profiel kan het beste tijdens winterrust (oktober-maart) gedaan worden of vlak na de paarperiode (april). Bladhoppen e.d. intact laten. Overwinteringsplaatsen en schuilplaatsen zoals bladhoppen en takkenbossen intact en droog laten. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Informatiekaarten vogels

beschermde en bijzondere soorten >>

Vogels

Blauwborst

Luscinia svecica

Habitat

Rietland met opslag van bomen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij veel voorkomend in de lagere delen van het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Beschrijving

Kleine vogel van ca. 14 cm. De blauwborst heeft een bruine rug en een grijze buik, die lichter is dan de rug. De keel en de borst van het mannetje zijn helderblauw, met daaronder een zwarte en een bruine band. Het vrouwtje en het mannetje in het winterkleed hebben beide een witte keel.

Ecologie

De blauwborst komt voor in natte terreinen. Het liefst zit hij in wat ruiger, gevarieerd terrein met open stukken met riet en opslag van bijvoorbeeld wilgen. Hij leeft van insecten. Blauwborsten broeden op de grond in dicht struikgewas. De blauwborst is alleen 's zomers in Nederland om te broeden. De laatste jaren is deze soort enorm toegenomen in natuurontwikkelingsterreinen in en buiten de beekdalen.

Beheeraspecten

Instandhouding van rietland met enige opslag is noodzakelijk voor deze soort. Dichtgroeien van het rietland met bijvoorbeeld wilg of els is nadelig voor de soort. Verwijderen van alle opslag echter eveneens. De soort is dus het meest gebaat bij een gevarieerd en niet te intensief rietlandbeheer.

Vogels

Grauwe kiekendief

Circus pygargus

Beschrijving

Roofvogel van 40 tot 50 cm. Zweeft met de vleugels in V vorm. Het mannetje van de grauwe kiekendief is blauwgrijs van kleur. Kenmerkend voor deze soort is de zwarte streep op de bovenzijde en de twee zwarte strepen op de onderzijde van de vleugel. De buikzijde van het mannetje heeft bruine strepen. Het vrouwtje is bruin, met een lichtere onderzijde.

Ecologie

In de eerste helft van de twintigste eeuw broedde de grauwe kiekendief in grote delen van Nederland in uiteenlopende terreinen, zoals vochtige duinen en heidevelden, maar ook in braakliggende ingepolderde gebieden, graanvelden e.d. In het begin van de jaren negentig hebben ze zich gevestigd op braakgelegde akkers in Groningen. Door werkgroep Grauwe kiekendief in afgelopen jaren meer inzicht verkregen in ecologie van de soort door onderzoek met satellietzenders.

Beheeraspecten

De belangrijkste beheeraspecten aan deze soort zijn de zorg voor voldoende prooiaanbod dat door een gevarieerd en gefaseerd maaibeheer wordt bevorderd (laat maaien, hier en daar ruigtes laten staan), en zorg voor rustige broedgelegenheid. In gebieden waar deze soort voorkomt altijd informeren naar de plek van nesten en deze plaatsen vermijden tot na het broedseizoen. Grote bijzonderheid, met een specifieke beheerverantwoordelijkheid voor Hunze en Aa's!

Habitat

Vroeger op uiteenlopende open terreinen. Nu meest op braakliggende akkers.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Regelmatig te vinden in akkerranden in Oost-Groningen, vooral in het Oldambt. Door gerichte bescherming langzaam toenemend

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Ernstig bedreigd**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Vogels

Oeverwaluw

Riparia riparia

Habitat

In de buurt van grote wateren,
mogelijk broeden in zanddepots

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Lokaal vorming van broedkolonies
in zanddepots

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

De oeverwaluw is een kleine zwaluw van ca. 13 cm. De rugzijde is bruin, de buikzijde wit. Over de borst loopt een bruine band. In de vlucht is een licht gevorkte staart te zien.

Ecologie

De oeverwaluw is alleen 's zomers in Nederland om te broeden. Zijn voedsel bestaat vrijwel alleen uit insecten die door de vogel in de vlucht gevangen worden. De oeverwaluw jaagt vaak boven water, soms in groepen. De vogel broedt in kolonies in zelf gegraven holen langs steile oevers of wanden in zanddepots e.d. met een gang van bijna een meter lengte. De oeverwaluw broedt in kolonies in open gebieden, vaak in de buurt van water.

Beheeraspecten

De soort is vooral afhankelijk van de mogelijkheid tot broeden. In Nederland beperkt zich deze gelegenheid tot steile wanden in zanddepots e.d. bij gebrek aan natuurlijke plekken. De instandhouding van deze plaatsen of het maken van gelegenheid is een waardevolle bijdrage tot instandhouding van deze soort.

Vogels

Ijsvogel

Alcedo atthis

Beschrijving

De ijsvogel is een opvallende, gekleurde vogel van ongeveer 17 cm. Kop, nek, staart en bovendelen glanzend kobaltblauw, zijkant van de nek en keel wit, buikzijde oranjeachtig. Opvallend is ook de relatief grote kop met zware snavel. Ijsvogels vliegen snel en vaak laag over het wateroppervlak. Onmiskenbaar is hun jachtgedrag

Ecologie

De ijsvogel is te vinden bij ondiep helder en meestal stromend water met voldoende kleine vis. De vogel jaagt door op een overhangende tak naar prooi te zoeken. Als hij een prooi ziet duikt hij plotseling het water in. De ijsvogel leeft vooral van kleine vis, maar kan ook andere kleine dieren vangen. Graaft holen in oevers om in te broeden. De ijsvogel kan als het niet hard vriest het hele jaar in Nederland aanwezig zijn.

Beheeraspecten

Deze soort is een zichtjager en gevoelig voor watervervuiling waarbij de helderheid van het water afneemt. Bovendien is hij gevoelig voor verdwijning van geschikte zitplekken om vanaf te jagen. Over het water hangende takken dus niet verwijderen. Voor nestgelegenheid is de soort afhankelijk van plekken waar hij in een zachte, maar stevige onbegroeide oever nestholen kan graven. De soort wordt vaak zwaar getroffen door strenge winters.

Habitat

Langs ondiep helder water met voldoende zitplaatsen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Regelmatig langs beken in Drenthe en Westerwolde te vinden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Ernstig bedreigd**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Vogels

Zwarte stern

Chlidonias niger

Habitat

In het broedseizoen
Laagveenmoerassen met veel
drijvende waterplanten

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Mogelijk voorkomend in
laagveenmoerassen

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Bedreigd**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

De enige stern die in het broedseizoen donkergrijs tot zwart is, behalve opvallend witte onderstaart en lichte ondervleugels. Rug en vleugels leigrijs. Juveniel en adult in winterkleed met wit voorhoofd, nek en onderdelen Tijdens rui in meer of mindere mate gevlekt. Snavel zwart, poten roodbruin. Maakt niet veel geluid

Ecologie

De zwarte stern leeft voornamelijk van insecten die hij heen en weer vliegend over water of land vangt. Vangt ook wel vis. Deze stern duikt zelden in water. De zwarte stern is een zeldzame soort en alleen in Nederland in de broedtijd. Hij nestelt in kleine kolonies op waterplanten in ondiep water in moerassen.

Beheeraspecten

Deze soort is afhankelijk van drijvende waterplanten om zijn nest op te bouwen. In Nederland doet hij dat voornamelijk in stabiele krabbescheervelden. Verdwijning van deze krabbescheervelden en bijbehorend milieu moet worden voorkomen. Zie krabbenscheer. De soort wordt geholpen door het uitleggen van vlotjes, waarop de soort kan broeden.

Akkervogels

Karakterisering

De akkervogels kwartel en patrijs zijn vogels die leven en broeden op verscholen plekken aan randen van graslanden en in akkers.

De kwartel leeft van insecten en zaden, de patrijs leeft van groene bladeren, insecten en zaden.

Beheeraspecten

De kwartel en patrijs zijn afhankelijk van een gevarieerd landschap van weide, hooiland en akkers. Bij schaalvergroting in het landschap verdwijnen deze vogels. De kwartel en patrijs zijn in Nederland cultuurvolgers en dus afhankelijk van mensen. Maaïen van grasland is noodzakelijk. Uitmaaïen van nesten en jongen kan een probleem zijn, dat opgelost kan worden door laat maaïen, na 15 juli, of het sparen van nesten na markering. Achteruitgang van de variatie in aanbod van verschillende vegetatiestructuur en landschapselementen zorgen voor achteruitgang van deze soorten. Ook verstoring (door menselijke aanwezigheid, licht en lawaai) geeft verslechtering. Graslanden in het leefgebied buiten het broedseizoen maaïen, en zo mogelijk zoveel mogelijk faseren. In stand houden van landschapsvariatie als boomwallen, overhoekjes e.d. Ruigere taluds langs waterlopen zijn van belang als dekking.

Kwartel en Patrijs

Habitat

Akkers en hooiland in kleinschalig landschap

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam in het beheergebied, kwartel lijkt toe te nemen in akkergebieden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Akkervogels

Patrijs

Rode lijst: **bedreigd**

lompe vogel van ca. 30 cm Oranjebruine kop, grijs gespikkelde nek en buik. Mannetje met donkerbruine vlek op de buik. Grondbroeder op verscholen plekken open kleinschalig akkerlandschap.

Kwartel

Plomp vogeltje ca 18 cm. Bruinwit gestreept met witte oogstreep. Grondbroeder op verscholen plekken in kleinschalig landschap van akkers boomwallen, weilanden.

Rietvogels

Karakterisering

Deze vogels, meest insectenetters en over het algemeen vallend in de categorie "kleine bruine pietjes", zijn gebonden aan oevervegetaties met zeggen en rietlanden van meer of mindere uitgestrektheid. Iedere vogel stelt zijn eigen eisen aan het terrein.

Beheeraspecten

Het beste beheer voor een scala aan rietvogels is het maken van een grote variatie aan oevervegetaties, variërend van in het water staand riet, tot sterk verlande rietvegetaties met opslag van wilg e.d. Deze variatie zorgt ervoor dat veel van de onderstaande soorten een geschikte leefomgeving kunnen vinden. Omdat deze vogels allemaal in de oeverzone of in het riet broeden, kan het beheren van hun leefgebied alleen buiten het broedseizoen gebeuren. Beheer van rietlanden dient erop gericht te zijn dat er een mix van eenjarig en overjarig riet ontstaat (15 % niet maaïen), waarbij voor een deel (10%) zelfs vestiging van struiken wordt toegestaan. Het faseren van onderhoud en het plannen over meerdere jaren is dus noodzakelijk. Sterke wisselingen in waterstand, verdroging en vermesting moet worden voorkomen.

Habitat

Rietkragen, oevers, rietvelden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Rietvogels

Sprinkhaanzanger	Bruin zangvogeltje, insecteneter en trekvogel, nestelt in struikgewas vlak boven de grond. Rietvelden, moerassen en andere drassige gebieden met voldoende dekking.
Rietzanger Rode lijst: bedreigd	Bruin zangvogeltje, insecteneter en trekvogel, nestelt in struikgewas vlak boven de grond. Lage en dichte vegetatie nabij water, in moerassen, etc. Soms in zeer smalle randvegetaties.
Snor	Bruin zangvogeltje, insecteneter en trekvogel, nestelt in riet vlak boven het water. Dichte aaneengesloten rietgebieden, brede rietranden langs meren en rivieren.
Kleine karekiet	Bruin zangvogeltje, insecteneter en trekvogel, nest opgehangen aan rietstengels. Riet, soms in smalle stroken.
Grote karekiet Rode lijst: sterk bedreigd	Bruin zangvogeltje, insecteneter en trekvogel. Nest opgehangen aan oud sterk riet. Uitgestrekte rietvelden in moerassen en langs meren. Afhankelijk van oud riet.
Baardman Rode lijst: kwetsbaar , Internationale betekenis	Vogel met lange staart en bij het mannetje typische tekening in het gezicht (zwarte baard), eet 's zomers insecten, 's winters rietzaden, nestelt in dicht riet en zeggenvegetatie dicht bij de grond. Fourageert in rietzones met enkele decimeters water, overjarig gemengd met jong riet.
Rietgors	Musachtige vogel, leeft 's zomers van insecten, 's winters van plantenzaden, nestelt in struikgewas. Moerassen en vochtige gebieden met riet, zeggen, hoog gras en lage bomen.

Roofvogels

Karakterisering

De onderstaande roofvogels kunnen worden aangetroffen in het beheergebied van Hunze en Aa's. Ze zijn verschillend wat betreft hun biotoop. De bruine kiekendief is zeldzaam, de buizerd en de torenvalk zijn algemene vogels. Het leefgebied van deze vogels is groot en beheer dient ook grootschalig gericht te zijn op deze vogels.

Beheeraspecten

Bijdragen aan de instandhouding van deze soorten kunnen worden geleverd door de instandhouding van hun leefgebied. Voor de bruine kiekendief komt dit neer op het behoud van open rietlanden en een gevarieerd landschap daaromheen. De kleinschaligheid van het landschap is van belang voor de buizerd, dus moet er gestreefd worden naar instandhouding van kleine landschapselementen, singels, boomwallen, bosjes e.d.; broedbomen moeten worden ontzien. Ook in het open landschap, waar de torenvalk voorkomt, kan deze kleinschaligheid goed zijn, bijvoorbeeld door het in stand houden van braakliggende akkerlanden en begroeide taluds van waterlopen voor muizenpopulaties e.d. Belangrijk is dus variatie in de begroeiing van taluds te hebben en het beheer hier mede op af te stemmen (laat vs. vroeg maaien, kaal maaipad vs. begroeid talud en ook in de winter her en der vegetatie laten staan). Soms is het plaatsen van nestkasten voor torenvalken een mogelijkheid.

Habitat

Open grasland en akkers, bossen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Meer of minder algemeen
voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Roofvogels

Bruine kiekendief

Grote roofvogel 50 cm, spanwijdte 130 cm, vrouwtje donker bruin, mannetje met grijze staart en vleugels. Bij zweven vleugels in V-vorm. Leeft voornamelijk van kleine zoogdieren. Broedt en jaagt in rietlanden en omgeving op vogels en zoogdieren.

Buizerd

Grote roofvogel 60 cm spanwijdte 130, meest bruin, maar zeer variabel, soms grotendeels wit op de buik. Leeft voornamelijk van kleine zoogdieren. Algemeen in allerlei landschappen, maar meest in kleinschalig landschap met boomwallen, bosjes e.d.

Torenvalk

Kleine roofvogel 35 cm mannetje grijze kop, roodbruine vleugels, rossige lichte buik met zwarte vlekken. Staat jagend vaak stil in de lucht (bidden). Leeft van kleine zoogdieren (veldmuizen). Algemene vogel van allerlei soorten open landschap.

Watervogels

Karakterisering

Watervogels zijn vogels die direct gebonden zijn aan water en daaraan ook zijn aangepast door goed te kunnen drijven en zwemmen, meestal met echte zwempoten. Deze vogels vinden hun voedsel ook in het water, waterplanten, grotere en kleinere waterdieren. De nesten van deze vogels kunnen worden aangetroffen in oevers of drijvend op het wateroppervlak.

Beheeraspecten

Watervogels zijn aangewezen op water van een redelijke tot goede kwaliteit, weinig vervuild en met een flink aanbod van waterplanten, kleine waterdieren, schelpdieren en/of vis. Dit vergt beheer dat op het voorkomen van een variatie van soorten is gericht. De meeste watervogels broeden in de oevers van wateren of op drijvende nesten. Hierdoor moet beheer gericht zijn op de rust rond het broedseizoen. Zorg voor variatie rond wateren door onderhoud te faseren en hier en daar stukken niet te maaien, te schonen of te baggeren. Zorg voor niet al te grote schommelingen in waterstand en waterkwaliteit. Maaien buiten het broedseizoen, dat loopt van 15 april tot 15 juli.

Habitat

Open water, oevers

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Knobbelzwaan

Grote witte vogel met lange hals en rode snavel. Grondbroeder aan waterkanten.

Wilde eend

Grote eend, 50-60 cm, vrouwtje bruin, mannetje met groene kop bruine borst en grijze rug en zij, blauwe vlek op de vleugel. Grondbroeder aan waterkanten, soms in holle bomen.

Slobeend

Middelgrote eend met brede snavel, 50 cm, vrouwtje bruin, mannetje met groene kop en wit/bruin patroon. Grondbroeder aan waterkanten.

Kuifeend

Kleine eend, 40 cm, vrouwtje bruin mannetje zwart/wit getekend met kuif. Grondbroeder aan waterkanten, op eilandjes.

Meerkoet

Zwarte vogel, 35 cm, met wit voorhoofd en snavel. Grondbroeder aan waterkanten en op drijvende nesten.

Waterhoen

Kleine donker blauwig bruine vogel, 30 cm, met opvallende rode snavel met gele punt en rood voorhoofd. Grondbroeder aan waterkanten in het riet.

Fuut

Donker van boven licht van onderen, poten extreem ver naar achteren, wit gezicht met roodbruine kraag, 50 cm. Broedt op drijvende nesten die aan waterplanten zijn verankerd.

Weidevogels

Karakterisering

Weidevogels zijn vogels die leven en broeden op grote open grasvlakten. De nesten van deze vogels kunnen aangetroffen worden op alle mogelijke grazige en open plekken, grenzend aan grote open weilanden of hooilanden. Weidevogels broeden op de grond. Ze leven van insecten en ondergronds levende dieren. Foerageren ook in taluds van waterlopen.

Beheeraspecten

Weidevogels zijn afhankelijk van zeer open landschap van weiden en hooilanden. Zodra zich dit gaat sluiten of bebouwing oprukt, nemen de aantallen af. Weidevogels zijn zeer afhankelijk van de uitvoering van beheer. Maaien is noodzakelijk, het uitmaaïen van jongen kan worden voorkomen door laat maaien, na 15 juli, of het sparen van nesten na markering. Ontwatering, vernatting, verandering in bemestingstoestand (vermesting en verschraling) en achteruitgang van de variatie in vegetatiestructuur in de loop van het voortplantingsseizoen veroorzaken achteruitgang in de weidevogelstand. Ook verstoring (door menselijke aanwezigheid, licht, lawaai) geeft verslechtering. Constante variatie in het landschap wat betreft maaidata, een relatief hoge voorjaarsgrondwaterstand, enige bemesting voor een rijk bodemleven is voor weidevogels dus belangrijk. Dit betekent dat het waterschap zijn steentje kan bijdragen door voor deze variatie te zorgen in de gebieden die onder haar beheer zijn. Taluds van waterlopen en graslanden (dijken) zo veel mogelijk buiten het broedseizoen maaien in weidevogelgebieden en zo mogelijk zoveel mogelijk

Habitat

Open grasland en akkers

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied (soortafhankelijk)

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Weidevogels

faseren (vb. Onner- en oostpolder, polder Lappenvoort). Grondwaterstand voldoende hoog houden in fourageergebieden.

Soorten

Scholekster	Opvallend zwart/witte steltloper met rode poten, ogen en snavel, opvallend en hard geluid (tepiet!). Grondbroeder op droge grond, zand, grind etc. soms aan de rand van steden op platte daken. Voor voedsel afhankelijk van grasland. Ook een talrijke kustvogel op duinen en kwelders.
Kievit	Donkergroenig glanzende bovenkant lichte onderkant, mannetjes met kuif, kenmerkend geluid. Grondbroeder op vochtige weilanden/hooilanden.
Watersnip Rode lijst: bedreigd	Kleine steltloper, bruin gevlekt, kenmerkend mekkerend geluid. Grondbroeder op natte grond, tussen zeggen of riet.
Grutto Rode lijst: bedreigd , Internationale betekenis	Roodbruine grote steltloper met lange snavel met zwarte punt. Grondbroeder op vochtig weiland/hooiland
Wulp	Grote steltloper, bruingrijs, met neerwaarts gebogen snavel. Grondbroeder in moerassen, hoogvenen en natte heiden, maar ook in cultuurland.
Tureluur Rode lijst: bedreigd	Middelgrote steltloper, grijsbruin met rode poten. Grondbroeder op vochtig weiland/hooiland.
Graspieper	Kleine bruine zanger. Grondbroeder in vochtig weiland/hooiland. Kleine
Veldleeuwerik	Bruine zangvogel, met karakteristieke baltsvlucht (al zingend hoog opstijgen en als een parachute afdalen). Grondbroeder in vochtig weiland/hooiland.
Gele kwikstaart	Kwikstaart met grijze kop, groenige bovenzijde en gele buik. Grondbroeder in weilanden/hooiland.

.....
Informatiekaarten zoogdieren

beschermde en bijzondere soorten >>

Zoogdieren

Haas

Lepus europaeus

Habitat

Open grasland en akkers

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend op akkers en weilanden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

De haas heeft een lengte van 50 tot 75 cm en een hoogte van 30 cm en weegt ongeveer 4 kg. De haas heeft op de rug een grijzig bruine vacht. De buik is grijzig wit van kleur. De lange oren zijn grijs met een zwarte punt.

Ecologie

De haas kan bijna overal worden aangetroffen, maar hij leeft voornamelijk in open en halfopen landschap. Beschutte plaatsen, zoals hoog gras, houtwallen e.d. zijn wel noodzakelijk. De haas is min of meer een nachtdier. Overdag ligt hij meestal platgedrukt tegen de grond in zijn leger dat meestal op een zonnige, beschutte plaats ligt. De haas leeft van allerlei plantaardig voedsel, variërend van gras tot boombast. De haas is een prima zwemmer.

Beheeraspecten

Er zijn voor de haas geen bijzondere beheeraspecten, omdat hij zich prima thuis voelt in een cultuurlandschap. Verstoor zo mogelijk geen legers, en zeker geen legers met jongen. Handhaaf zo mogelijk variatie in vegetatiestructuur (dekking), bv. via onderhoud taluds waterlopen

Zoogdieren

Otter

Lutra lutra

Beschrijving

Een volwassen otter is 80 tot 140 cm lang, inclusief de staart van 30 tot 50 cm lengte. Het gewicht varieert tussen de 5 en 12 kg en de hoogte zo'n 30 centimeter. Vrouwtjes zijn meestal kleiner dan mannetjes. Met zijn gestroomlijnde lichaam is het dier goed aangepast aan het leven in het water. De otter heeft zwemvliezen, de vacht is bruin van kleur, op de buik wat lichter.

Ecologie

Otters leven solitair. De omvang van het territorium is gemiddeld ongeveer 10 km². De otter komt voor in laagveengebieden met brede sloten, petgaten, plassen en meren en in zeekelegebieden met krekens en afwateringskanalen. De oever moet dicht begroeid zijn. Het water moet niet te ondiep, niet te voedselrijk en tamelijk helder zijn. Het voedsel bestaat uit grotere waterdieren van allerlei soort.

Beheeraspecten

Otters verdragen de aanwezigheid van mensen in hun gebied erg slecht. Leefgebied dient dus zoveel mogelijk ontzien te worden. Niet intensief maaien, voornamelijk rietoevers. Waar mogelijk en relevant lokaal laten overstaan van rietvegetatie (10-20%), zodat langs waterlopen schuilmogelijkheden ontstaan. Soort is gevoelig voor bestrijdingsmiddelen, waardoor de voortplanting wordt geremd.

Habitat

Grote en schone open wateren

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Afgelopen jaren enkele keren zwervende exemplaren waargenomen (oa. in Hunzedal). In december 2011 exemplaar voor langere tijd langs oevers Zuidlaardermeer

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**
Rode Lijst: **Ernstig bedreigd**
NBW bijlage 4

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Zoogdieren

Waterspitsmuis

Neomys fodiens

Habitat

Begroeide oevers langs sloten en vaarten

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam voorkomend in het beheergebied oa. langs oevers Schildmeer en Zuidlaardermeer

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Beschrijving

De waterspitsmuis is een grote spitsmuis, die tussen de 6 en de 11 cm lang wordt. Waterspitsmuizen hebben een fluweelachtige vacht. De bovenzijde is bijna zwart, de buikzijde grijs. De waterspitsmuis is snel en behendig onder water en kan goed duiken. Hij kan tot 20 seconden onder water blijven. De waterspitsmuis zwemt met zijn staart en poten. De vacht is waterafstotend.

Ecologie

De waterspitsmuis komt voor in schoon, matig voedselrijk, langzaam stromend of stilstaand water. De waterspitsmuis leeft in steile en glooiende oevers. Ze maken daarin een ondiep gangenstelsel of hebben hun verblijfplaats in holtes tussen stenen en wortels van bomen. De dieren zijn dag en nacht actief. Hun voedsel bestaat onder meer uit visjes, kikkervisjes en kikkers.

Beheeraspecten

Waterspitsmuizen zijn gevoelig voor verslechtering van de waterkwaliteit en daardoor verlies aan voedselaanbod. Leefgebied zoveel mogelijk ontzien. Tijdens de voortplantingsperiode (april-oktober) geen werkzaamheden uitvoeren. Maaien van oever en droog profiel faseren, bijvoorbeeld per maaibeurt 1/3 deel zodat er stukken met voldoende vegetatie blijven staan als uitwijkplaats. Bagger afvoeren.

Karakterisering

Kleine vleeseters die voornamelijk leven van ongewervelde dieren als insecten, wormen, slakken e.d., maar ook soms hun menu uitbreiden met eieren, jonge dieren etc. Over het algemeen voelen deze dieren zich goed thuis in een agrarisch landschap of tuinen, parken e.d. Ze hebben niet veel nodig.

Beheeraspecten

Zorg voor een gevarieerd landschap met voldoende dekking, zoals begroeide taluds van waterlopen. Doe onderhoud gefaseerd op kleine schaal en over jaren heen. Houd kleine landschapselementen als boomwallen, bosjes en overhoekjes in stand.

Habitat

Open grasland, akkers, bossen, tuinen e.d

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht
(soortafhankelijk)

Insectenetende zoogdieren

Egel	Grijsig van kleur, rug bedekt met duizenden stekels. Ca. 25 cm lang. Leeft van allerlei kleine dieren in een kleinschalig landschap met bos en open terrein.
Mol	Zwart met zeer kleine ogen en opvallende graafpoten. Ca. 15 cm lang. Leeft van ondergrondse ongewervelde dieren als wormen en maden, komt bijna nooit boven de grond. Leeft in grasland en bos, maakt bulten van uit de gangen gegraven grond.
Huisspitsmuis	Op de rug bruingrijze spitsmuis. Lichter grijs op de buik. Ca. 7 cm. Leeft in kleinschalig landschap, tuinen e.d. van kleine ongewervelden, maar ook van jonge muizen e.d.; felle jager.
Gewone bosspitsmuis	Spitsmuis, donkerbruin op de rug, bleekwit op de buik scheiding duidelijk zichtbaar. Ca. 7 cm. Leeft in hoog grasland en vochtige bossen tussen blad van kleine ongewervelden die hij soms uitgraaft.
Dwergspitsmuis	Donkerbruin op de rug, bleker op de buik, zonder duidelijke scheiding. Ca. 5 cm. Leeft tussen bladeren van kleine ongewervelden.

Kleine knaagdieren

Karakterisering

Kleine plantenetende zoogdieren. Ze komen soms in grote aantallen voor in het landschap. Voor de instandhouding van een aantal roofdieren zijn ze van groot belang.

Beheeraspecten

Zorg voor een gevarieerd landschap met voldoende dekking, o.a. op taluds van waterlopen. Doe onderhoud gefaseerd op kleine schaal en over jaren heen. Houd kleine landschapselementen als boomwallen, bosjes en overhoekjes in stand.

Habitat

Open grasland, akkers, bossen, tuinen e.d.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht
(soortafhankelijk)

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Kleine knaagdieren

Dwergmuis	Ca. 6 cm. met even lange staart. Bovenzijde geelbruin/oranjebruin onderzijde wittig. Leeft in hoog gras, droge rietvelden, graanakkers. Ook in struikgewas en heggen.
Veldmuis	Ca. 10 cm met relatief korte staart van ca. 3 cm. Bruin, stompe snuit, kleine ogen en oren. Leeft in open gebied, zoals grasland en graanakkers. Ontbreken in vochtig terrein.
Aardmuis	Iets groter dan de veldmuis ca. 11 cm, met relatief korte staart, Donkerbruin. Leven in ruige graslanden, weiden, bosranden. Voorkeur voor vochtige, maar niet te natte omstandigheden.
Rosse woelmuis	Ca. 9 cm. Rug roodachtig bruin, flanken grijs, buik licht. Relatief korte staart. Leeft voornamelijk in bos en struikgewas.
Woelrat	Ca. 18 cm Zeer grote muis. Rug donkerbruin, buik geelgrijs. Voornamelijk in de buurt van water, zoals greppels, beken, meren. Voorkeur voor steile oevers, waarin ze hun nestgangen graven.

Kleine roofdieren

Karakterisering

Kleine felle roofdieren, die voornamelijk leven van andere zoogdieren, zoals muizen, ratten, jonge konijnen e.d., maar - als ze beschikbaar zijn - ook van amfibieën en reptielen.

Beheeraspecten

Zorg voor een gevarieerd landschap met voldoende dekking, doe onderhoud gefaseerd op kleine schaal en over jaren heen. Houd kleine landschapselementen als boomwallen, bosjes en overhoekjes in stand.

Habitat

Open grasland, akkers, bossen, tuinen e.d.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht
(soortafhankelijk)

Kleine roofdieren

Wezel	Ca. 20 cm lang met 6 cm lange staart en 5 cm hoog, roodbruine rug, witte buik, lichte wintervacht. Leeft in heggen, struikgewas en bosranden, overal waar voldoende beschutting en prooi is. Leeft voornamelijk van kleine zoogdieren.
Hermelijn	Ca. 30 cm lang met staart van 15 cm. Roodbruine rug, witte buik, zwarte staartpunt, Wintervacht wit met zwarte staartpunt. Leeft overal waar voldoende prooi en dekking is. Leeft voornamelijk van kleine zoogdieren. Vangt soms prooi groter dan zichzelf (hazen, konijnen).
Bunzing	Ca. 40 cm lang met staart van 15 cm. Donkerbruine bovenvacht, lichte ondervacht die doorschemert. Wit gezicht met donker masker. Leeft vooral in de buurt van bos bij water. Leeft van kleine (insecten) tot zeer grote prooien (konijnen, kippen).

Vleermuizen

Karakterisering

Kleine insectenetende vliegende zoogdieren. Schemer- en nachtdieren, die overdag in een schuilplaats zitten. Deze schuilplaatsen zijn in ons land meestal in holtes in gebouwen en bomen. De vrij ingewikkelde en verschillende gedragingen van de meeste vleermuizen maakt het lastig dit in het algemeen te beschrijven. De meeste vleermuizen hebben verschillende typen verblijfplaatsen, die vaak apart door mannetjes en vrouwtjes gebruikt worden. In de winter verblijven veel soorten in donkere holtes in bomen en gebouwen in een winterslaap. Er zijn echter ook wegtrekende soorten. In de zomer bevinden de vrouwtjes van de meeste soorten zich in zogenaamde kraamkamers om de jongen groot te brengen. De mannetjes leven dan individueel of in groepjes. Later in het jaar hebben de mannetjes vaak een vaste verblijf- of baltsplaats waar paringen plaatsvinden. In het landschap maken vleermuizen gebruik van vaste routes en foerageerplaatsen, bijvoorbeeld langs lijnvormige landschapselementen.

Beheeraspecten

Vooraf het behoud en de bescherming van de verschillende typen verblijfplaatsen is voor deze soorten erg belangrijk. Bomen met holtes kunnen altijd van belang zijn als verblijfplaats. Deze altijd sparen bij onderhoud. Mogelijke verblijfbomen van tevoren (laten) onderzoeken. Gebouwen met openingen/spleten of vrij toegankelijke donkere ruimtes worden ook vaak door vleermuizen gebruikt. Bij verbouwingen of sloop van gebouwen moet altijd de mogelijkheid van vleermuisverblijfplaatsen worden onderzocht. Ontheffing is

Habitat

Open grasland, akkers, bossen, tuinen, boven water e.d.

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Algemeen voorkomend tot zeldzaam in het beheergebied (soortafhankelijk)

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Soortafhankelijk**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode Ontheffing nodig bij ruimtelijke ingrepen

Vleermuizen

noodzakelijk als aantasting van verblijfplaatsen onvermijdelijk is. Ook aantasting van foerageergebied en vliegroutes is zonder ontheffing niet toegestaan. Het aanbrengen van verlichting kan ernstig verstorend werken op een aantal soorten vleermuizen. Bij het veranderen van de ligging van landschapselementen altijd nagaan of vleermuizen hiervan hinder ondervinden. Verder zijn vleermuizen vaak afhankelijk van een zo gevarieerd mogelijk landschap.

Soorten

Rosse vleermuis	Grote vleermuis. Boombewonende soort. Spanwijdte 30-45 cm Soort vliegt vaak voor zonsondergang uit. Soort met overwinteringsplaatsen, kraamkamer en baltsverblijven.
Watervleermuis	Middelgrote vleermuis. Boom- en gebouwen bewonend. Spanwijdte 23-28 cm Soort vliegt na zonsondergang uit. Soort met overwinteringsplaatsen en kraamkamers.
Laatvlieger	Grote vleermuis. Boom- en gebouwen bewonende soort. Spanwijdte 30-40 cm. Vliegt na zonsondergang uit. Soort met overwinteringplaatsen, kraamkamers en baltsplaatsen.
Ruige dwergvleermuis	Kleine vleermuis. Boom- en gebouwen bewonende vleermuis. Spanwijdte 22-25 cm. Vliegt vroeg in de avond uit. Soort overwintert in Nederland en is de rest van het jaar in Oost-europa.
Meervleermuis	Middelgrote vleermuis. Boom en gebouwen bewonende vleermuis. Spanwijdte 20-30 cm. Vliegt na zonsondergang uit, veel boven water te vinden. Soort met kraamkamers. Overwintert vaak ver van de zomerverblijfplaats, in Nederland onder meer in Zuid-Limburg.
Gewone dwergvleermuis	Kleine vleermuis. Voornamelijk in gebouwen. Spanwijdte 18-24 cm. Vliegt vanaf zonsondergang. Soort met overwinteringsplaatsen, kraamkamers en baltsplaatsen.

.....
Informatiekaarten planten

beschermde en bijzondere soorten >>

Planten

Brede waterpest

Elodea canadensis

Habitat

Voedselrijk, maar helder water

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Gevoelig**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Deze ondergedoken waterplant komt voor in voedselrijk maar niet vervuild water. Zij zweeft in het water en groeit bijzonder snel. De bladen zijn eirond tot langwerpig, hebben kleine tandjes en staan in kransen van 3, 4 of 6. De plant bloeit van mei tot september met witte bloemetjes met een doorsnee van circa 5 mm. De bloemetjes drijven op het wateroppervlak.

Ecologie

De plant komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika en is in de 19de eeuw in Nederland ingevoerd. De plant vormde een ernstig probleem doordat hij snel sloten kan dichtgroeien. De laatste tijd wordt deze soort zeer zeldzaam omdat hij wordt verdrongen door de smalle waterpest.

Beheeraspecten

Deze plant is gevoelig voor achteruitgang in de waterkwaliteit in de zin van sterke vermesting. Schonen van groeiplaatsen altijd in het najaar en dan het maaisel altijd afvoeren. 10 à 20% laten staan, elke keer een ander deel. Natuurvriendelijk baggeren en bij voorkeur in september-oktober. 10% van de bodem ongemoeid laten. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Planten

Brede wespenorchis

Epipactis helleborine

Beschrijving

Vaak hoog opgaande orchidee, soms wel tot 80 cm hoog, met de bladeren verspreid langs de stengel. Plant maakt uitlopers. De plant bloeit van juli tot september met bloemen die variabel van kleur kunnen zijn, van rood-achtig tot groenachtig. Bloemen in een lange tros.

Ecologie

Op vochtige tot droge voedselarme grond in bossen, onder struiken. Soms op opgebrachte grond in bebouwde omgeving. Langs schouwpaden en fietspaden. De meest algemene orchidee van Nederland.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor bemesting. Groeiplaatsen markeren en zoveel mogelijk ontzien. Indien wordt gemaaid, dan in het najaar na de zaadzetting en het maaisel altijd afvoeren. Natuurvriendelijk maaien (geen klepelmaaier en bestrijdingsmiddelen gebruiken).

Habitat

Vochtige, beschaduwde voedselarme grond

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Schaars voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Planten

Blauwe knoop

Succisa pratensis

Habitat

Schrale graslanden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij zeldzaam verspreid in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Gevoelig**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Plant met een wortelrozet. De bladen daarvan zijn langwerpig of lancetvormig soms met grove tanden. De bloei vindt plaats in juli tot september. Bloemhoofdjes halfbolvormig, later bolvormig. Bloemkroon blauw. 30 tot 90 cm hoog.

Ecologie

Op natte tot vochtige, matig voedselarme grazige grond in schrale graslanden, grazige heiden en veenmosrietlanden. Op taluds bij watergangen op zandige bodem.

Beheeraspecten

De blauwe knoop is gevoelig voor bemesting, vervuiling en verzuring van de bodem. Deze soort is in graslanden afhankelijk van een regelmatig maaibeheer, waarbij rekening moet worden gehouden met de bloeitijd en de zaadzetting. Maaiperiode van eind juli tot augustus is gewenst. Maaisel moet worden afgevoerd.

Beschrijving

De breedbladige orchis heeft een rozet van bladeren die 3 tot 4 maal zo lang als breed zijn. De plant kan tot 40 cm hoog worden. Op de bladeren zitten meestal een groot aantal donkere vlekken. De plant bloeit in mei tot juni met een aar van donkerpaarse bloemen.

Ecologie

Deze orchidee groeit in matig voedselrijke, vochtige hooilanden langs beken of oevers van meren. Meestal op plekken waar de bodem enigszins onder invloed staat van kwel.

Beheeraspecten

De breedbladige orchis is gevoelig voor bemesting en vervuiling. Deze soort is afhankelijk van een regelmatig maaibeheer, waarbij rekening moet worden gehouden met de bloeitijd en zaadzetting. Maaitijd eind juni tot half juli. Maaisel moet altijd worden afgevoerd.

Planten

Breedbladige Orchis

Dactylorhiza majalis ssp. majalis

Habitat

Vochtige onbemeste graslanden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het beheergebied, met een concentratie in het beekdallandschap van de Drentsche Aa

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode.

Planten

Drijvende waterweegbree

Luronium natans

Habitat

Voedselarm zwak zuur water

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam in het beheergebied,
lokaal in de Veenkoloniën

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 3**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

NBW Bijlage 2 en 4

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode Ontheffing nodig bij
ruimtelijke ingrepen

Beschrijving

Drijvende waterweegbree heeft onder water een wortelrozet van lintvormige bladeren. Als de plant gaat drijven worden kleine ronde drijvende bladeren gevormd. De plant wordt 10 tot 80 cm hoog. Uitlopers vanuit de wortelrozet kunnen nieuwe rozetten vormen. De bloeitijd is mei tot augustus. De witgele bloemen zijn langgesteeld en steken boven water uit.

Ecologie

De plant komt voor in stilstaand of langzaam stromend, zwak zuur, voedselarm water met een weinig humeuze tot zandige bodem. Komt voor in vennen, beken, pas gegraven of regelmatig geschoonde poelen, wijken en sloten.

Beheeraspecten

Deze soort is zeer gevoelig voor vervuiling, bemesting, ontwatering en de inlaat van gebiedsvreemd water. Groeiplaatsen markeren. Maaisel van oevers altijd afvoeren. Schonen in het najaar en zodanig uitvoeren dat de plant zich kan handhaven door eenzijdig te maaien of 10 à 20% laten staan en elke keer een ander deel schonen. Indien nodig eenmaal in de 4 a 5 jaar in september-oktober baggeren. Natuurvriendelijk baggeren en 10% van de bodem ongemoeid laten. Bagger afvoeren.

Planten

Gevlekte orchis

Dactylorhiza maculata

Beschrijving

De gevlekte orchis wordt tot 40 cm hoog. Deze orchidee heeft vrij smalle bladen en is vrij tenger gebouwd in vergelijking tot bijvoorbeeld breedbladige orchis of rietorchis. De vlekken op de bladen zijn vrij klein. De soort bloeit in juni tot juli met lichtpaarse tot witte gevlekte bloemen.

Ecologie

Deze soort komt voor in schrale graslanden, in gebruik als hooiland, vaak begeleid door soorten als dopheide e.d. Ook komt zij voor in vochtige heide. De bodem is dan vaak wat lemig.

Beheeraspecten

Deze soort is in graslanden afhankelijk van een regelmatig maaibeheer, waarbij rekening moet worden gehouden met de bloeitijd. Een maaitijd van eind juli tot augustus is gewenst. Maaisel moet altijd worden afgevoerd. De soort is gevoelig voor bemesting, vervuiling en verzuring van de bodem.

Habitat

Schrale graslanden en vochtige heide

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Beperkt voorkomend in het gebied, meest in de buurt van heidegebieden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode

Planten

Gewone dotterbloem

Caltha palustris

Habitat

Natte graslanden onder invloed van kwelwater, waterkanten

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij algemeen voorkomend in het beheergebied, vooral in de beekdalen

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

De gewone dotterbloem heeft een rozet van ronde bladeren. De plant kan 45 tot 60 cm hoog worden. De bloeiperiode loopt van maart tot april en soms nog weer opnieuw van augustus tot september. De ongeveer 4 cm grote bloemen hebben 5 tot 8 gele kelkbladen, geen kroonbladen, en veel meeldraden. De onderste bladeren zijn langgesteeld. De bloemstengels zijn hol en glad.

Ecologie

Groeit op zonnige of licht beschaduwde, weinig of niet bemeste plaatsen met zuurstofrijk water, dat vlak onder of vlak boven het bodemoppervlakte staat (oppervlakkige kwel). Mijdt zout of voedselrijk water en is vaak te vinden op plaatsen met ijzerhoudende kwel. Komt vooral voor op laagveen. Groeit in oevers van plassen, broekbossen, drassige hooilanden, (spoor)slootkanten, greppels.

Beheeraspecten

De dotterbloem is gevoelig voor bemesting, ontwatering (wegvallen van kwel), dempen van sloten, watervervuiling en verkeerd onderhoud. Natuurvriendelijk maaien noodzakelijk (geen klepel-maaier gebruiken). Een of twee keer per jaar maaien (eind juni en/ of nazomer). Het maaisel altijd afvoeren. 10 à 20% laten staan en elke keer een ander deel. Onderhoud in oevers met dotterbloem bij voorkeur na de zomer laten plaatsvinden. Voorkom peilverlagingen of maatregelen die tot ontwatering leiden. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Beschrijving

Tengere plant van 15 tot 40 cm. hoog. Onderste stengelbladen met hartvormige voet, verder rond en gekarteld. De hogere bladen staan ver uiteen en zijn smal. Het grasklokje bloeit van juni tot in de herfst met klokvormige, blauwe bloemen.

Ecologie

Het grasklokje komt voor op droge, min of meer voedselrijke graslanden, bosranden, bermen e.d. Vaak is de grond wat lemig. Ook op beschaduwde plaatsen en op muren.

Beheeraspecten

Het grasklokje is gevoelig voor bemesting, vervuiling en verzuring van de bodem. Deze soort is in graslanden afhankelijk van een regelmatig maaibeheer, waarbij rekening moet worden gehouden met de bloeitijd en de zaadsetting. Een maaitijd van eind juli tot augustus is gewenst. Maaisel moet worden afgevoerd.

Planten

Grasklokje

Campanula rotundifolia

Habitat

Droge matig voedselrijke
graslanden, bosranden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij algemeen voorkomend in het
beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Planten

Groensteel

Asplenium viride

Habitat

Vochtige muren

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam in het beheergebied,
bij sommige verlaten in de
Veenkoloniën

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Gevoelig**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

De groensteel is een overblijvende plant van 10 tot 35 cm hoog. De hoofdnerf en bladsteel hebben een groene kleur, vandaar de naam groensteel. De bijna cirkelronde blaadjes van de geveerde bladeren zijn dikwijls diep gekarteld tot gelobd en sterven in de winter af. Op de blaadjes van de vruchtbare bladeren zitten aan de onderkant twee tot vier, langwerpige sporendoosjes. De sporen zijn rijp in juli en augustus.

Ecologie

Deze plant komt voor op vochtige oude kademuren en bruggen en sluizen. Zij groeit daar in spleten in metselwerk.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor onkruidbestrijding en wordt bedreigd door restauratiewerkzaamheden. De groeiplaatsen van deze soort moeten zo veel mogelijk worden ontzien.

Planten

Klimopwaterranonkel

Ranunculus hederaceus

Beschrijving

De klimopwaterranonkel is eenjarig of tweejarig. De plant wordt 5 tot 25 cm hoog. De vertakte, kruipende stengels wortelen op de knopen. De nier- tot hartvormige, iets glanzende bladeren zijn 3 tot 5 lobbig. De klimopwaterranonkel bloeit van april tot september met witte onopvallende bloemen.

Ecologie

Het is een plant van ondiep, stromend, zoet of zwak brak water of van natte plaatsen in grasland, die onder invloed staan van kwel.

Beheeraspecten

Deze plant is gevoelig voor achteruitgang in de waterkwaliteit door vermesting en achteruitgang van kwel. Schonen van groeiplaatsen altijd in het najaar en dan het maaisel altijd afvoeren. 10 à 20% laten staan, elke keer een ander deel. Natuurvriendelijk baggeren, bij voorkeur in september-oktober. 10% van de bodem ongemoeid laten. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Habitat

Sloten en natte graslanden met kwel

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid maar zeldzaam
voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Aandachtsoort Waterschap
Flora en faunawet: **Geen**
Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Planten

Koningsvaren

Osmunda regalis

Habitat

Vochtige zure gronden op
beschaduwde plekken

Voorkomen bij Hunze en Aa's

In Drenthe vrij algemeen
voorkomend

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Grote varen met wortelstokken die tot anderhalve meter hoog kan worden. Bladeren grof geveerd. In juni-augustus verschijnen bladeren die aan de top veranderen in bruine pluimen van sporen-dragers. De bladeren sterven na de herfst af.

Ecologie

Koningsvaren komt voor op vrij zonnige tot licht beschaduwde plaatsen met vochtige, zure, voedselrijke, kalkarme zand- en veengrond. Plaatsen waar de soort aangetroffen kan worden zijn slootkanten, oude veendijken en oude ijle rietlanden in laagveen.

Beheeraspecten

In de fase van vestiging is de soort zeer gevoelig voor bemesting en ontwatering. Groeiplaatsen markeren en zoveel mogelijk ontzien. Niet maaien. Bagger niet op de kant laten liggen. Voorkom peilverlagingen of maatregelen die tot ontwatering leiden. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Beschrijving

Krabbenscheer is een drijvende waterplant met een bladrozet. De 15 tot 50 cm lange, lijnvormige bladeren zijn stekelig getand. Krabbenscheer bloeit van mei tot juli met witte bloemen, die boven het water uitsteken. De bloemen zijn omringd door schutbladeren die de vorm van een krabbenschaar hebben.

Ecologie

Deze plant komt vooral voor in sloten en moerassen in laagveengebied. De plant verlangt schone, niet te voedselrijke sloten en is gevoelig voor vervuiling. Wateren kunnen in een enkel groeiseizoen volledig met krabbenscheer dichtgroeien, doordat de plant zich vegetatief vermeerdt met behulp van uitlopers. In de winter liggen de planten op de bodem. In het voorjaar vormt de plant nieuwe bladeren, en komt weer aan de oppervlakte. Dichte en voldoende grote vegetaties van krabbenscheer worden als nestplaats gebruikt door de zwarte stern en als voortplantingsplaats door de groene glazenmaker.

Beheeraspecten

Deze plant is gevoelig voor ontwatering en watervervuiling, bijvoorbeeld door inlaat van gebiedsvreemd water. Schonen na de zomer. Het maaisel altijd afvoeren, 50% laten staan liefst elke keer in een ander deel. Natuurvriendelijk baggeren, bij voorkeur in september-oktober. 10% van de bodem ongemoeid laten. Veranderingen in de waterhuishouding waardoor de aanvoer van kwel wegvalt zijn funest. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Planten

Krabbenscheer

Stratiotes aloides

Habitat

Sloten en vaarten in laagveengebied

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij algemeen voorkomend, toenemend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**
Rode Lijst: **Gevoelig**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht gebied

Planten

Moeraskartelblad

Pedicularis palustris

Habitat

Matig zuur nat grasland met lichte kwelinvloed

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam in het beheergebied, rond het Zuidlaardermeer en de midden/benedenloop van de Drentsche Aa

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Moeraskartelblad is een één of tweejarige soort. De plant wordt 15 tot 50 cm hoog en heeft één rechtopstaande, holle, vertakte stengel. De fijn verdeelde bladeren zijn tot 8 cm lang. De plant bloeit van mei tot juli met lichtpaarse bloemen.

Ecologie

Grazige, weinig of niet bemeste vegetaties op permanent drassige, matig zure tot neutrale, matig voedselrijke veengrond. Is ook aan te treffen in trilveenmoerassen en hooilanden op plekken met lichte kalkrijke kwel.

Beheeraspecten

Deze plant is gevoelig voor veranderingen in de waterhuishouding, zoals peilverlaging en het vermindering van kwel. Groeiplaatsen moeten zoveel mogelijk worden ontzien. Indien wordt gemaaid, dan in de nazomer en het maaisel altijd afvoeren, 10 a 20% laten staan en elke keer een ander deel. Natuurvriendelijk maaien (geen klepelmaaier gebruiken). Voorkom peilverlagingen of maatregelen die tot ontwatering leiden. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Planten

Noordse zegge

Carex aquatilis

Beschrijving

Zeggeachtige moerasplant van 30 tot 90 cm hoog met sterk vertakte wortelstokken. Bloeit in mei tot juli. Moeilijk in staat zich te verspreiden doordat het zaad nauwelijks kiemkrachtig is.

Ecologie

Op humusrijke tot venige, moerassige, slibhoudende, matige voedselrijke omstandigheden. In benedenloop moerassen, verlandingsituaties in oude beekarmen, natte hooilanden, achter de oeverwal van beken en in slootkanten. Op plekken met kwel.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor ontwatering en bemesting. Groeiplaatsen markeren en zoveel mogelijk ontzien. Indien wordt gemaaid, dan in het najaar en het maaisel altijd afvoeren, 10 à 20% laten staan en elke keer een ander deel. Natuurvriendelijk maaien (geen klepelmaaier gebruiken). Oeverzones moeten zoveel mogelijk worden ontzien. Lage waterstanden vermijden. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van water voorkomen. Natuurvriendelijk baggeren en bagger afvoeren.

Habitat

Moerassen en natte graslanden onder invloed van kwel

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij algemeen voorkomend in de benedenloop van de Drentsche Aa en het Hunzedal

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Planten

Rietorchis

Dactylorhiza majalis
praetermissa

Habitat

Vochtige matig voedselarme
graslanden, rietlanden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het
beheergebied, meest in het
beekdal van de Drentsche Aa.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**
Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

Deze orchidee is vaak een forse plant, die tot 60 cm hoog kan worden. De bladen zijn 4 tot 5 maal zo lang als breed en meestal ongevlekt. Omdat de soort erg verwant is met de breedbladige orchis is verwarring mogelijk. De soort bloeit in juni tot juli, met licht paarsrode bloemen, vaak met spectaculaire bloeiwijzen.

Ecologie

Deze plant komt soms op de meest vreemde plaatsen tevoorschijn. Meestal staat hij in natte matig voedselrijke graslanden, venen of in drogere rietlanden. Maar de soort kan ook voorkomen op opgespoten terreinen. Hij is gebonden aan niet te zure grond.

Beheeraspecten

Deze soort is in graslanden afhankelijk van een regelmatig maaibeheer, waarbij rekening moet worden gehouden met de bloeitijd. Een maaitijd van eind juli tot augustus is gewenst. Maaisel moet altijd worden afgevoerd. Ook in rietlanden is de plant van maaien en afvoeren afhankelijk. De soort is gevoelig voor bemesting, vervuiling en verzuring van de bodem.

Planten

Snavelruppia

Ruppia maritima

Beschrijving

Ondergedoken waterplant met grasachtig uiterlijk. Bloeit met onopvallende bloemen onder water, van mei tot de herfst.

Overwintert met wortelstokken

Ecologie

Waterplant in helder, ondiep, licht brak water. De soort is aan te treffen in sloten, poelen en op ondiepe plekken langs kanalen en kleine plassen in gebieden met een kleibodem.

Beheeraspecten

Deze plant is gevoelig voor verzoeting van water en de toevoer van voedselrijk water. Op de plekken waar de soort voorkomt geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen. Natuurvriendelijk baggeren. 10% van de bodem ongemoeid laten en bagger afvoeren.

Habitat

Zilte en brakke poelen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

In het Groninger kleigebied, op relatief weinig locaties.

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht:

Algemene zorgplicht

Planten

Tongvaren

Asplenium scolopendrium

Habitat

Vochtige muren

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

De bladeren kunnen 60 cm lang worden en vormen bundels. De bladstelen zijn purperzwart en hebben bruine schubben. Het blad is tongvormig, langwerpig of lancetvormig en heeft iets gegolfde gave randen. In het begin is de bladkleur lichtgroen, maar later wordt deze donkerder en gaat het blad glanzen. De sporenhooptjes zijn lijnvormig en staan loodrecht op de hoofdnerf. De sporen zijn tussen juli en oktober rijp.

Ecologie

Deze plant komt voor op vochtige oude kademuren en bruggen. Zij groeit daar in spleten in metselwerk

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor onkruidbestrijding en wordt bedreigd door restauratiewerkzaamheden. De groeiplaatsen van deze soort moeten zo veel mogelijk worden ontzien.

Planten

Valkruid

Arnica montana

Habitat

Schrale droge graslanden

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Alleen voorkomend in
natuurgebieden

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode Lijst: **Bedreigd**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

Valkruid is een overblijvende plant en wordt 20 tot 45 cm hoog met een niet of weinig vertakte stengel. De tegenover elkaar staande bladeren zijn 2 tot 4 cm breed. Grondrozetten zijn vaak vierbladig en hebben een typische kruisvorm. De onderste bladeren van de stengel hebben een typische omgekeerd eironde vorm en het bovenste paar bladeren is lijnvormig. Valkruid bloeit in juni en juli met oranje-gele bloemen van 6 tot 8 cm doorsnee.

Ecologie

Valkruid komt voor op droge tot vochtige, matig arme grond in heidevelden, schrale graslanden en op brandplekken in het bos. De grond is vaak wat lemig, vaak door opgebrachte grond of verstoorde grond, bijvoorbeeld door graafwerkzaamheden.

Beheeraspecten

Deze soort is in graslanden afhankelijk van een regelmatig maaibeheer, waarbij rekening moet worden gehouden met de bloeitijd. Een maaitijd van eind juli tot augustus is gewenst. Maaisel moet altijd worden afgevoerd. De soort is zeer gevoelig voor bemesting, vervuiling en verzuring van de bodem.

Planten

Veenpluis

Eriophorum angustifolium

Habitat

Zure moerassen en veen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Aandachtsoort Waterschap

Flora en faunawet:: **Geen**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Veenpluis is een plant met grasachtige bladeren. De plant kan dichte zoden vormen met behulp van ondergrondse uitlopers. De plant bloeit van april tot mei, doorlopend tot in augustus, maar het meest opvallend aan de plant is het lange, witte vruchtpluis, waardoor de plant al van ver opvalt.

Ecologie

Veenpluis is een plant van hoogveen, zure moerassen en natte graslanden en natte heide moerasvegetaties. Soms onderaan taluds van waterlopen in heide-ontginningen. Hij markeert plekken waar zich onder arme omstandigheden regenwater kan ophopen.

Beheeraspecten

De soort is gevoelig voor milieuveranderingen als verdroging en vermessing. Groeiplaatsen van deze soort moeten zoveel mogelijk worden ontzien. Als er gemaaid wordt, dan in het najaar en het maaisel altijd afvoeren, 10 à 20% laten staan en elk jaar een ander deel. Geen klepelmaaier gebruiken. Bij baggeren in de buurt van een groeiplaats de bagger afvoeren. Voorkom verdroging van groeiplaatsen, door gebiedseigen water vast te houden. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Planten

Waterviolier

Hottonia palustris

Beschrijving

Waterplant met ondergedoken bladeren, die sterk geveerd zijn. De plant bloeit in mei-juni met grote witte pinksterbloemachtige bloemen in kransen in een losse tros die ongeveer 20 cm boven water uitsteekt. De bloemen zijn bleeklila of wit met een geel hart.

Ecologie

Deze waterplant groeit in ondiep, stilstaand, zwakzuur tot neutraal, matig hard, (matig) voedselrijk, helder water. In sloten en kleine poelen, op plaatsen met kwel.

Beheeraspecten

Deze plant is gevoelig voor ontwatering en watervervuiling, bijvoorbeeld door inlaat van gebiedsvreemd water. Schonen na de zomer. Het maaisel altijd afvoeren, 10 à 20% laten staan en elke keer een ander deel. Natuurvriendelijk baggeren, bij voorkeur in september-oktober. 10% van de bodem ongemoeid laten. Veranderingen in de waterhuishouding waardoor de aanvoer van kwel wegvalt zijn funest. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en vervuiling van het water voorkomen.

Habitat

In sloten onder invloed van kwelwater

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Vrij algemeen voorkomend in het beheergebied

Beschermingsstatus

Aandachtsoort Waterschap

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Planten

Zwanenbloem

Butomus umbellatus

Habitat

In sloten en vaarten

Voorkomen bij Hunze en Aa's

In Drenthe liggen de meeste vindplaatsen in laagveen- en klei-op-veengebieden, in Groningen komt de soort vrij algemeen voor.

Beschermingsstatus

Aandachtsoort Waterschap

Flora en faunawet: **Tabel 1**

Rode Lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Beschrijving

Oeverplant tot 1,5 meter hoog. Bladen aan de wortelstok, recht-opstaand, lijnvormig. Kenmerkend is de draaiing van de bladeren aan de top. Bloemen roze en geplaatst in een grote schermvormige bloeiwijze.

Ecologie

In ondiep, (matig) voedselrijk, vrij hard water en/of licht brak water. Komt voor in regelmatig geschoonde sloten en vaarten.

Beheeraspecten

Regelmatig schonen, het ontstaan van gesloten verlandingsvegetaties voorkomen. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en ernstige vervuiling van het water voorkomen. Maaisel afvoeren.

Planten

Zwartblauwe rapunzel

Phyteuma spicatum

Beschrijving

De zwartblauwe rapunzel wordt 20 tot 80 cm hoog. De eironde tot lancetvormige wortelbladeren zijn gekarteld. In het centrum zitten soms zwarte vlekken. De zwartblauwe rapunzel bloeit van eind mei tot half juni met donker paarsblauwe bloemen. De bloemen zitten in een aar, die in het jonge stadium eirond is, maar later uitgroeit.

Ecologie

Deze soort is in het noorden een grote bijzonderheid langs de middenloop van de Drentsche Aa. Zij staat op vochtige, voedselrijke grond in loofbossen en graslanden op hellingen, in beekdalen; ook aan slootkanten, op zandige plekken met kwel.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor verstoring van de hydrologische situatie en bemesting. Groeiplaatsen markeren en zoveel mogelijk ontzien. Indien wordt gemaaid, dan in het najaar en het maaisel altijd afvoeren, 10 à 20% laten staan en elke keer een ander deel. Natuurvriendelijk maaien (geen klepelmaaier gebruiken). Voorkom verstoring van hydrologische situatie door ontwatering of het afvangen van kwel. Geen bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Habitat

Matig voedselrijke, qua zuurgraad neutrale grond. Bossen en graslanden met invloed van kwel

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Noord Drenthe: in middenloop van de Drentsche Aa, tussen Deurze en Oudemolen

Beschermingsstatus

Regionale aandachtsoort

Flora en faunawet: **Geen**

Rode Lijst: **Kwetsbaar**

Ontheffingsplicht

Algemene zorgplicht

Planten

Zwartsteel

*Asplenium adiantum
nigrum*

Habitat

Vochtige muren

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeldzaam in het beheergebied

Beschermingsstatus

Flora en faunawet: **Tabel 2**

Rode lijst: **Geen**

Ontheffingsplicht

Vrijstelling van ontheffingsplicht bij
bestendig beheer en toepassing
gedragscode

Beschrijving

De zwartsteel is een kleine, overblijvende varen. Uit een korte wortelstok komt een losse bundel schuin omhoog staande bladen. Er is geen verschil tussen de steriele en de fertiele bladen. De bladen blijven 's winters groen. Ze zijn maximaal 40 cm lang. De bladsteel is onderaan glanzend zwart tot donkerbruin, hogerop wordt hij groen. De sporendragers liggen langs de nerven aan de onderzijde van het blad en zijn langwerpig tot streepvormig. De sporen zijn rijp van juli tot september.

Ecologie

Deze plant komt voor op vochtige oude kademuren en bruggen. Zij groeit daar in spleten in metselwerk.

Beheeraspecten

Deze soort is gevoelig voor onkruidbestrijding en wordt bedreigd door restauratiewerkzaamheden. De groeiplaatsen van deze soort moeten zo veel mogelijk worden ontzien.

Inleiding probleemsoorten

Probleemsoorten zijn in eerste instantie hinderlijk voor het onderhoudswerk van het waterschap. Ook kunnen ze schadelijk zijn voor de inheemse natuur. De nu volgende kaarten geven een beschrijving van de op dit moment voorkomende soorten en enkele aanwijzingen voor bestrijding.

De meeste probleemsoorten komen oorspronkelijk niet in Nederland voor. Bij een waterschap is het probleem meestal dat de aan- en afvoer van water wordt gehinderd, of dat oevers worden aangetast zodat de stabiliteit of de veiligheid in het gedrang komt.

De laatste tientallen jaren is het aantal niet-inheemse soorten dat in sloten, vaarten en kanalen voorkomt, toegenomen. Vooral exotische waterdieren, klein en groot, zijn in opmars. Een bekend verhaal is de opkomst van de driehoeksmossel. Meestal is dit voor de praktijk van het beheer niet echt van belang. Wel is het zo dat het zorgelijk is dat veel nieuwe diersoorten de neiging hebben de inheemse te verdringen. De Europese rivierkreeft is bijvoorbeeld al helemaal door een hele reeks van exotische kreeften verdrongen, mede omdat deze ziekten met zich meebrachten. Er zijn ook een paar exotische vissoorten die duidelijk in opmars zijn.

Het waterschap heeft het meest last van zich explosief uitbreidende planten en voortplantende dieren, die het werk bemoeilijken. De bekendste voorbeelden op dit moment zijn de muskusrat, de grote waternavel en het parelvederkruid die veel extra kosten met zich meebrengen. Totale bestrijding of uitroeiing van deze exoten is bijzonder lastig en vaak zelfs onmogelijk. Toch is het van belang de risico's in een vroeg stadium te kennen, zodat er vanuit beheer- of natuurbeschermingsoogpunt kan worden ingegrepen. Nieuwe exoten moeten dus zo gauw mogelijk worden gemeld. Het waterschap maakt kaarten om op basis van de verspreiding van soorten deze gericht te kunnen bestrijden. Uiteindelijk gaan nieuwe soorten na een tijd deel gaan uitmaken van de praktijk en na verloop van tijd als inheems worden beschouwd. Zo staat de ooit zo schadelijk geachte brede waterpest nu zelfs op de Nederlandse rode lijst van vaatplanten!

Planten

Grote waternavel

Hydrocotyle ranunculoides

Habitat

Sloten en vaarten met (matig) voedselrijk water

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het gehele beheergebied. Blijkt gevoelig voor strenge winters.

Plaagsoort

Schade

Verstopt watergangen en verdringt inheemse flora

Beschrijving

Plant met ronde bladeren, met een inkeping tot aan de bladsteel, die in het midden van het blad staat. Groeit vanuit de oever sloten en kanalen in en vormt daar dikke matten. Bloeien doet de plant nauwelijks, met onaanzienlijke kleine bloemen

Ecologie

De grote waternavel kan in korte tijd sloten en vaarten doen dichtgroeien en de waterafvoer ernstig hinderen. De plant komt oorspronkelijk uit Zuid-Amerika en werd als vijverplant verkocht in tuincentra. Dit is inmiddels verboden omdat de plant zeer snel verwildert en als schadelijk moet worden aangemerkt.

Beheeraspecten

Vondsten van deze plant moeten gemeld worden aan het teamhoofd. De plant moet zo snel mogelijk worden verwijderd en afgevoerd. Kapot maaien werkt averechts, de plant groeit vanuit fragmenten snel weer aan. Na verwijderen controleren op hergroei.

Planten

Reuzen- of Kaukasische berenklauw

Heracleum mantegazzianum

Beschrijving

De Reuzenberenklauw is een grote schermbloemige. Zij kan wel drie meter hoog worden en enkele vierkante meters bedekken. De plant maakt zeer grote bladeren en enorme bloeischermen, van wel een halve meter in doorsnee. De plant verspreidt een zeer sterke geur. Zaadproductie kan enorm zijn, met grote gevleugelde zaden van ca. 1 cm diameter.

Ecologie

Deze soort is als sierplant in Europa ingevoerd. Vanuit tuinen is zij in Nederland zeer veel verwilderd op vruchtbare plaatsen. De plant trekt bij de bloei enorme hoeveelheden insecten. De planten zijn twee tot vijfjarig. In het eerste jaar ontstaat alleen een rozet. Vanaf jaar twee kan de plant gaan bloeien.

Beheeraspecten

Het bestrijden van deze soort is soms noodzakelijk, bijvoorbeeld op taluds waar de inheemse flora wordt weggedrukt of waar de plant in contact kan komen met mensen. Bestrijding door consequent uitmaaien kan succesvol zijn als dit langdurig wordt volgehouden.

Habitat

Voedselrijke ruigtes

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het gehele beheergebied

Plaagsoort

Schade

Verdringt inheemse flora, veroorzaakt onder invloed van zonlicht blaren op de huid bij aanraking

Planten

Jacobskruiskruid

Senecio jacobea

Habitat

Droog vruchtbaar grasland

Voorkomen bij Hunze en Aa's

In bermen, op taluds en in graslanden in het hele beheergebied

Plaagsoort

Schade

De plant is gevaarlijk voor grote huisdieren als deze in voederhooi terecht komt

Beschrijving

Deze plant heeft grondrozetten met boerenkoolachtige bladeren. Vanuit deze rozetten bloeit de plant vanaf het tweede jaar en wordt dan 30 tot 90 cm hoog. De bloei is van juni tot oktober. De bloemhoofdjes zijn geel, met straalbloemen van ca 1,5 cm.

Ecologie

Jacobskruiskruid komt veel voor in droge, vrij onvruchtbare graslanden op allerlei grondsoorten, die begraaasd worden. De plant wordt vers meestal niet gegeten door huisdieren, maar gedroogd wel. Jacobskruiskruid is een inheemse soort. Op deze soort leeft de Jacobsvlinder.

Beheeraspecten

Deze plant mag niet in hooi aan dieren worden gegeven omdat dit tot vergiftiging leidt. Wanneer deze soort veel in het hooi voorkomt, kan dit zelfs tot de dood van dieren leiden. De plant kan ook schadelijk zijn als ze voorkomt in weiden. De plant kan bestreden worden door het uitmaaaien van haarden, voordat zaadzetting plaatsvindt.

Planten

Japanse duizendknoop

Fallopia japonica

Beschrijving

De Japanse duizendknoop groeit in de vorm van dichte bossen, bamboeachtige geledede stengels, met grote bladeren. De plant kan wel vier meter hoog worden. De plant bloeit met grote witte pluimen van kleine bloemen, die aan zuring doen denken.

Ecologie

Deze plant vestigt zich makkelijk op plaatsen waar tuinafval is gedumpt. De plant heeft redelijk vruchtbare grond nodig. Zij wordt tijdens de bloei veel bezocht door insecten.

Beheeraspecten

De Japanse duizendknoop kan onder voor haar geschikte omstandigheden uitgroeien tot een plaag, waarbij vanuit groeihaarden andere soorten worden weggedrukt. De bestrijding van deze soort is lastig. Maaien heeft slechts langzaam effect. Uitgraven of chemisch bestrijden zijn de beste opties.

Habitat

Vochtige plaatsen in bermen en op taluds

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Hier en daar voorkomend in het beheergebied o.a. bij de Runde en polder Glimmen

Plaagsoort

Schade

Verdrukt inheemse flora

Planten

Parelvederkruid

Myriophyllum

heterophyllum

Habitat

Ondiep voedselrijk water

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Hier en daar, soms massaal
voorkomend in het beheergebied
en omringende waterschappen

Plaagsoort

Schade

Verdringing van inheemse soorten,
verstopt watergangen

Beschrijving

Parelvederkruid is een waterplant met tere veervormige bladeren. Gedeeltelijk steken deze bladeren boven water uit. Als ze ondergedompeld worden blijven tussen de bladeren luchtballen zitten, die dan op glimmende parels lijken. Bloeit met zeer kleine witte bloemen.

Ecologie

Deze plant is de laatste jaren ingeburgerd. Zij is afkomstig uit Zuid-Amerika, werd en wordt verkocht als aquariumplant en vijverplant. De plant komt voor in stilstaand of langzaam stromend ondiep voedselrijk water.

Beheeraspecten

Onder geschikte omstandigheden kan de plant uitgroeien tot een plaag. In Nederland is dit hier en daar gebeurd. Elders op de wereld is de soort een ernstige plaag. Bestrijding is wenselijk. Verwijderen en afvoeren is de methode. Pas op voor fragmenteren, de plant groeit uit stukjes stengel gemakkelijk weer aan. Na afvoer controleren op hergroei of verspreiding.

Planten

Reuzenbalsemien

Impatiens glandulifera

Beschrijving

De reuzenbalsemien is een plant met buisvormige stengels en grote bladeren, die tot 2,5 meter hoog kan worden. Zij bloeit met grote hoeveelheden grote paarse bloemen, die sterk zoetig ruiken. De vruchten zijn ca. 2,5 cm lang en springen open bij aanraking.

Ecologie

Deze eenjarige plant komt uit midden-Azië en is al vele jaren als tuinplant in zwang. Zij komt het best tot ontwikkeling op vochtige en/of licht beschaduwde en vruchtbare plaatsen. Ze komt vaak mee met gestort tuinafval. Er wordt veel gewaarschuwd tegen het explosieve karakter van de verspreiding.

Beheeraspecten

Het is niet altijd noodzakelijk deze plant te bestrijden, maar in de buurt van natuurgebieden of natuurontwikkelingsterreinen wordt dit wel aangeraden. Bestrijding is mogelijk door uittrekken en het voorkomen van zaadsetting. Doordat het een eenjarige soort is, kan dit in enkele jaren succesvol zijn.

Habitat

Vochtige, licht beschaduwde plaatsen

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Hier en daar massaal voorkomend in het beheergebied

Plaagsoort

Schade

Verdringt inheemse soorten

Dieren

Beverrat

Myocastor coypus

Habitat

Begroeide oevers

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Lokaal algemeen voorkomend in het beheergebied

Plaagsoort

Schade

Graaft gangen in oevers

Beschrijving

Groot knaagdier. Kan tot 50 cm lang worden, de staart niet meegerekend. De staart is rond en behaard. Het dier heeft een bruine vacht met een grijze ondervacht.

Ecologie

De beverrat bewoont begroeide oevers en graaft hollen met een ingang onder de waterspiegel. Bouwt soms koepelvormige nesten in oevervegetatie. De beverrat is een planteneter. De soort is afkomstig uit Zuid-Amerika en als pelsdier gekweekt. Uit ontsnapte exemplaren is een verwilderde populatie ontstaan.

Beheeraspecten

Deze soort kan door het graven in oevers overlast en schade veroorzaken. De diameter van de gangen is 20 tot 25 cm. Het bestrijden is noodzakelijk voor het voorkomen van schade aan dijken en taluds. Bestrijding gebeurt door specialisten.

Beschrijving

Groot knaagdier met een geelbruine tot zeer donkere vacht. Kan tot 30 cm lang worden, de staart niet meegerekend. De staart is zijdelings afgeplat en zwart. De muskusrat is een snelle zwemmer, met zwemvliezen tussen de tenen.

Ecologie

De muskusrat bewoont begroeide oevers en graaft holen met een ingang onder de waterspiegel. Bouwt soms koepelvormige nesten in oevervegetatie. De muskusrat is een planteneter. De soort is afkomstig uit Noord-Amerika en ooit als pelsdier uitgezet in Midden-Europa.

Beheeraspecten

Deze soort kan door het graven in oevers overlast en schade veroorzaken. De diameter van de gangen is 10 tot 15 cm. Het bestrijden is noodzakelijk voor het voorkomen van schade aan dijken en taluds.

Dieren

Muskusrat

Ondatra zibethicus

Habitat

Begroeide oevers

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Zeer algemeen voorkomend in het beheergebied, zwaartepunt in veenkoloniaal en kleigebied

Plaagsoort

Schade

Graaft gangen in oevers, veroorzaakt schade aan oevervegetatie

Dieren

Wolhandkrab

Eriocheir sinensis

Habitat

Voedselrijke wateren

Voorkomen bij Hunze en Aa's

Verspreid voorkomend in het beheergebied

Plaagsoort

Schade

Graven van gangen, schade aan rietkragen en vistuig

Beschrijving

De Chinese wolhandkrab heeft een bijna vierkant rugschild van max. ca 8 cm met aan de zijkant een aantal scherpe tanden. De kleur van het rugschild varieert van grijsgroen tot donkerbruin. De acht looppoten zijn gelig van kleur, net als de twee scharen. Op de scharen groeit een wollige massa bruine haren, waar het dier zijn naam aan te danken heeft.

Ecologie

De Chinese wolhandkrab komt uit China. Hij kwam in 1912 in de Weser terecht, meeliftend met schepen die handel dreven met China. Hij komt nu algemeen voor in de Nederlandse getijdengebieden. Volwassen dieren leven in zoet water, maar ze trekken naar zout water om daar te paren en hun eieren te leggen. De jonge krabbetjes trekken weer naar zoet water.

Beheeraspecten

De Chinese wolhandkrab heeft een aantal schadelijke trekken. Zij graaft onder meer gangen in oevers, kan schade aanrichten aan oevervegetatie en verstoppingen veroorzaken in inlaatpijpen. Bestrijding is op dit moment niet mogelijk.

Bijlage 1.

Beknopte inleiding wettelijke bescherming van soorten

Er zijn -ten tijde van het actualiseren van deze veldgids- twee belangrijke wetten die de natuur in ons land beschermen. Dit zijn de Natuurbeschermingswet en de Flora en faunawet. Momenteel wordt een nieuwe natuurwet voorbereid waar deze twee wetten samen met de Boswet in opgaan. Deze nieuwe natuurwet gaat mogelijk in 2012 in. Het kan zijn dat deze ook gevolgen gaat hebben voor de Gedragscode Flora en faunawet van de waterschappen. Dat is op dit moment nog niet te overzien. In ieder geval is de Gedragscode voor een periode van vijf jaar in februari 2012 opnieuw vastgesteld.

De Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet regelt kort gezegd de bescherming van natuurgebieden en de levensgemeenschappen en soorten daarin. Onder deze wet vallen de speciale beschermingszones volgens de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (de zogenaamde Natura2000 gebieden) en beschermde natuurmonumenten. Het waterschap doet vrij weinig in natuurgebieden zelf, maar heeft wel bijvoorbeeld een grote taak in de waterhuishouding die uitstraalt naar die natuurgebieden. Er rust een wettelijke verplichting op het waterschap om geen dingen te doen die een negatieve uitstraling naar natuurgebieden hebben. Op dit moment wordt gewerkt aan beheerplannen van alle Natura 2000 gebieden. Hierin worden doelstellingen en beheer vastgelegd voor die gebieden. Op termijn moet het waterschap zich hieraan aanpassen. Op dit moment ligt de nadruk vooral op het niet uitvoeren van handelingen die zeker in botsing komen met de bescherming van natuurgebieden waardoor ze weer teruggedraaid zouden moeten worden. De bescherming van gebieden die aangewezen zijn als (toekomstige) ecologische hoofdstructuur (EHS) worden niet door de natuurbeschermingswet beschermd. De regels die voor EHS gebied moeten worden nageleefd, worden door de provincies vastgelegd. In de praktijk gelden voor de EHS dezelfde beschermingsmaatregelen als in de natuurbeschermingswet worden geregeld.

De Flora- en faunawet

Dit is de wet waar het waterschap het meest mee te maken heeft. De Flora- en faunawet beschermt soorten, ongeacht waar deze planten en dieren zich bevinden. De wet heeft als doel de duurzame instandhouding van in het wild levende planten en dieren. Hiervoor is in de wet opgenomen:

- Een algemene zorgplicht voor in het wild levende planten- en diersoorten. De algemene zorgplicht houdt in dat iedere Nederlander verplicht is zorg te dragen voor de duurzame instandhouding van planten- en diersoorten. Er mogen dus redelijkerwijs geen handelingen worden verricht die dit in gevaar brengen. Bij algemene soorten is dit vrijwel nooit het geval, bij zeldzamere kan dit wel zo zijn. Rode lijsten zijn een goede indicatie voor de staat waarin een soort verkeert. Deze zijn gemakkelijk op internet te vinden.
- Een aantal verboden die gelden voor beschermde en in de wet bij naam genoemde in het wild levende planten en diersoorten. De verboden zorgen ervoor dat bepaalde handelingen aan sancties onderhevig zijn. Deze handelingen mogen bij beschermde soorten niet worden uitgevoerd. De verboden zijn:
 - **Artikel 8.** *Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.*
 - **Artikel 9.** *Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.*
 - **Artikel 10.** *Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.*
 - **Artikel 11.** *Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.*

- **Artikel 12.** *Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen. Als er werk gedaan moet worden dat deze verboden overtreedt, moet ontheffing worden aangevraagd of vrijstelling van het aanvragen van ontheffing worden verkregen. Vrijstelling verkrijgt het waterschap in de meeste gevallen door het werken volgens de gedragscode die elders in deze veldgids wordt besproken. In alle andere gevallen moet onderzoek worden gedaan of het handelen de beschermde soorten schaadt of niet. Als dit zo is, dan moet ontheffing worden aangevraagd. Voor het verlenen van ontheffing wordt dan getoetst of de instandhouding van de soort in gevaar komt. Zo niet, dan kan ontheffing worden verleend.*

Bijlage 2.

T a b e l l e n 1 , 2 e n 3 v a n d e F l o r a - e n f a u n a w e t

In de Flora- en faunawet worden beschermde planten met name genoemd in drie tabellen.

Tabel 1

In tabel 1 staan algemene soorten waarvoor bij de werkzaamheden van het waterschap bijna altijd een algehele vrijstelling van de artikelen 8 t/m 12 van de Flora- en Faunawet geldt.

Op deze soorten is bij het werk van het waterschap alleen de zorgplicht van toepassing.

Tabel 2

In tabel 2 staan een aantal soorten die betrekkelijk zeldzaam zijn.

Voor deze soorten geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode.

Tabel 3

Tabel 3 bevat de soorten die genoemd worden in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn (Europees zeldzame of bedreigde soorten) en een aantal meestal zeer zeldzame soorten die de Nederlandse Staat in bijlage 1 bij het Vrijstellingenbesluit daaraan heeft toegevoegd (zogeheten AMvB-soorten). Daarnaast zijn in tabel 3 alle vogelsoorten opgenomen.

Voor de in tabel 3 genoemde soorten geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht bij bestendig beheer en toepassing gedragscode. Ontheffing is wel nodig bij ruimtelijke ingrepen.

Tabel 1: Algemene soorten

Zoogdieren

Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Haas	<i>Lepus europeus</i>
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
Mol	<i>Talpa europea</i>
Ondergrondse woelmuis	<i>Pitymys subterraneus</i>
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>

Reptielen en amfibieën

Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
Middelste groene kikker	<i>Rana esculenta</i>
Kleine watersalamander	<i>Triturus vulgaris</i>
Meerkikker	<i>Ranaridibunda</i>

Mieren

Behaarde rode bosmier

Formica rufa

Kale rode bosmier

Formica polyctena

Stronkmier

Formica truncorum

Zwartrugbosmier

*Formica pratensis***Slakken**

Wijngaardslak

*Helix pomatia***Vaatplanten**

Aardaker

Lathyrus tuberosus

Akkerklokje

Campanula rapunculoides

Brede wespenorchis

Epipactis helleborine

Breed klokje

Campanula latifolia

Dotterbloem

Caltha palustris

Gewone vogelmelk

Ornithogalum umbellatum

Grasklokje

Campanula rotundifolia

Grote kaardenbol

Dipsacus fullonum

Kleine maagdenpalm

Vinca minor

Knikkende vogelmelk

Ornithogalum nutans

Koningsvaren

Osmunda regalis

Slanke sleutelbloem

Primula elatior

Zwanebloem

Butomus umbellatus

Tabel 2. Betrekkelijk zeldzame soorten

Zoogdieren	Damhert	<i>Dama dama</i>
	Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>
	Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
	Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus</i>
	Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>
	Steenmarter	<i>Martes foina</i>
	Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>
Reptielen en amfibieën	Alpenwatersalamander	<i>Triturus alpestris</i>
	Levendbarende hagedis	<i>Lacerta vivipara</i>
Dagvlinders	Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
	Vals heideblauwtje	<i>Lycaeides idas</i>
Vissen	Bermpje	<i>Noemacheilus barbatulus</i>
	Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
	Meerval	<i>Silurus glanis</i>
	Rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>
Vaatplanten	Aangebrande orchis	<i>Orchis ustulata</i>
	Aapjesorchis	<i>Orchis simia</i>
	Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>
	Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>
	Bergnachtorchis	<i>Platanthera chlorantha</i>
	Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
	Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
	Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
	Bleek bosvogeltje	<i>Cephalanthera damasonium</i>
	Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
	Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis majalis</i>
	Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>

Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Dennenorchis	<i>Goodyera repens</i>
Duitse gentiaan	<i>Gentianella germanica</i>
Franjegentiaan	<i>Gentianella ciliata</i>
Geelgroene wespenorchis	<i>Epipactis muelleri</i>
Gele helmbloem	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Groene nachtorchis	<i>Coeloglossum viride</i>
Groensteel	<i>Asplenium viride</i>
Grote keverorchis	<i>Listera ovata</i>
Grote muggenorchis	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Harlekijn	<i>Orchis morio</i>
Herfstschroeforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>
Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Honingorchis	<i>Hermidium monorchis</i>
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Kleine keverorchis	<i>Listera cordata</i>
Kleine zonnedaauw	<i>Drosera intermedia</i>
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Koraalwortel	<i>Corallorhiza trifida</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Lange zonnedaauw	<i>Drosera anglica</i>
Mannetjesorchis	<i>Orchis mascula</i>
Maretak	<i>Viscum album</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>

Vervolg Vaatplanten	Pijlscheefkelk	<i>Arabis hirsuto sagittata</i>
	Poppenorchis	<i>Aceras anthropophorum</i>
	Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
	Purperorchis	<i>Orchis purpurea</i>
	Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>
	Rechte driehoeksvaren	<i>Gymnocarpium robertianum</i>
	Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis praetermissa</i>
	Ronde zonnedauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
	Rood bosvogeltje	<i>Cephalanthera rubra</i>
	Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
	Schubvaren	<i>Ceterach officinarum</i>
	Slanke gentiaan	<i>Gentianella amarella</i>
	Soldaatje	<i>Orchis militaris</i>
	Spaanse ruiter	<i>Cirsium dissectum</i>
	Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>
	Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
	Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>
	Stengelomvattend havikskruid	<i>Hieracium amplexicaule</i>
	Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>
	Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
	Valkruid	<i>Arnica montana</i>
	Veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
	Veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
	Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
	Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
	Vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
	Vogelnestje	<i>Neottia nidus- avis</i>
	Voorjaarsadonis	<i>Adonis vernalis</i>
	Wantsenorchis	<i>Orchis coriophora</i>
	Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
	Weideklokje	<i>Campanula patula</i>

Welriekende nachtorchis	<i>Platanthera bifolia</i>
Wilde gagel	<i>Myrica gale</i>
Wilde herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
Wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
Wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
Witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>
Zinkviooltje	<i>Viola lutea calaminaria</i>
Zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>

Kevers

Vliegend hert

*Lucanus cervus***Kreeftachtigen**

Rivierkreeft

Astacus astacus

Tabel 3

Vogels	Alle inheemse vogelsoorten	
Zoogdieren	Das	Meles meles
	Boommarter	Martes martes
	Eikelmuis	Eliomys quercinus
	Gewone zeehond	Phoca vitulina
	Veldspitsmuis	Crocidura leucodon
	Waterspitsmuis	Neomys fodiens
Reptielen en amfibieën	Adder	Vipera berus
	Hazelworm	Anguis fragilis
	Ringslang	Natrix natrix
	Vinpootsalamander	Riturus helveticus
	Vuursalamander	Salamandra salamandra
Vissen	Beekprik	Lampetra planeri
	Bittervoorn	Rhodeus cericeus
	Elrits	Phoxinus phoxinus
	Gestippelde alver	Alburnoides bipunctatus
	Grote modderkruiper	Misgurnus fossilis
	Rivierprik	Lampetra fluviatilis
Dagvlinders	Bruin dikkopje	Erynnis tages
	Dwergblauwtje	Cupido minimus
	Dwergdikkopje	Thymelicus acteon
	Groot geaderd witje	Aporia crataegi
	Grote ijsvogelvlinder	Limenitis populi
	Heideblauwtje	Plebejus argus
	Iepepage	Strymonidia album
	Kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius
	Keizersmantel	Argynnis paphia

Klaverblauwtje	<i>Cyaniris semiargus</i>
Purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Rode vuurvliinder	<i>Palaeochrysophanus hippothoe</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Bolaria aquilonais</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
Zilvervlek	<i>Clossiana euphrosyne</i>

Vaatplanten

Groot zeegras

Zostera marina

B. Soorten genoemd in bijlage IV Habitatrichtlijn

Zoogdieren

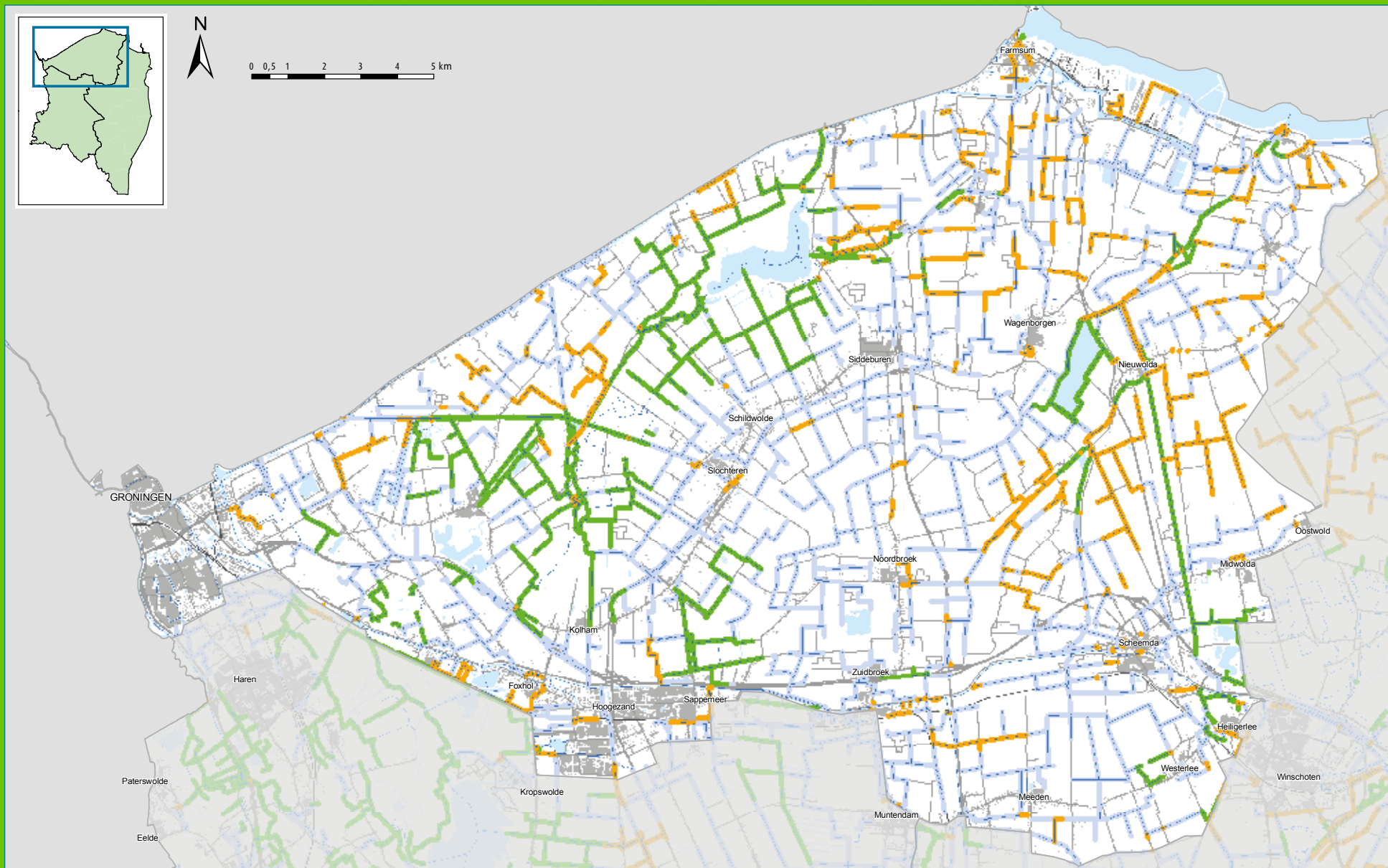
Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
Bechstein's vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
Bever	<i>Castor fiber</i>
Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
Brandt's vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
Bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i>
Euraziatische Lynx	<i>Lynx lynx</i>
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
Gewone dolfin	<i>Delphinus delphis</i>
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
Grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
Hamster	<i>Cricetus cricetus</i>

Vervolg zoogdieren	Hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
	Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
	Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
	Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
	Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
	Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
	Nathusius' Dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
	Noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i>
	Otter	<i>Lutra lutra</i>
	Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
	Tuimelaar	<i>Tursiops truncatus</i>
	Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
	Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
	Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
	Wilde kat	<i>Felis silvestris</i>
	Witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
	Witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>

Reptielen en amfibieën	Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
	Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>
	Gladde slang	<i>Coronella aus triacus</i>
	Heikikker	<i>Rana arvalis</i>
	Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
	Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
	Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>
	Poelkikker	<i>Rana lessonae</i>
	Rugstreeppad	<i>Bufo calamita</i>
	Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
	Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>

Dagvlinders	Donker pimperlblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
	Grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i>
	Pimperlblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
	Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
	Zilverstreephooibeestje	<i>Coenonympha hero</i>
Libellen	Bronslibel	<i>Oxygas tracurtisii</i>
	Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
	Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
	Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
	Noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
	Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
	Rivierrombout	<i>Stylurus flavipes</i>
	Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>
Vissen	Houting	<i>Conegonus oxyrrhynchus</i>
	Steur	<i>Acipenser sturio</i>
Vaatplanten	Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
	Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
	Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
	Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>
Kevers	Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
	Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
	Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
	Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>
Tweekleppigen	Bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>

Kwaliteitsniveaus natuur

